

3

Algemene Financiële Beschouwingen

Algemene Financiële Beschouwingen

Aan de orde zijn de **Algemene Financiële Beschouwingen**, en de behandeling van:

- **de brief van de minister van Financiën d.d. 17 september 2024 inzake de Nota over de toestand van 's Rijks financiën (36600);**
- **het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaat van het Ministerie van Financiën (IXB) en de begrotingsstaat van Nationale Schuld (IXA) voor het jaar 2025 (36600-IX).**

De voorzitter:

Aan de orde vandaag zijn de Algemene Financiële Beschouwingen. Een hartelijk woord van welkom aan de minister en de beide staatssecretarissen. Fijn dat u bij ons bent. Vandaag gaan we luisteren naar de eerste termijn van de Kamer. De bewindspersonen zullen dit dus allemaal zijgend ondergaan vandaag, maar we zijn des te geïnteresseerder in hun antwoord. Die antwoorden gaan morgen worden uitgesproken.

Het gaat vandaag over geld. Een van de grote dichters uit de Gouden Eeuw, Jacob Cats, heeft daar een heel mooi gedicht over geschreven. Dat laat ik u bij dezen horen; althans, een gedeelte daaruit.

Geld is een wonder ding, daar op een ieder wacht,
Geld heeft aan menig man den adel toegebracht.
Geld maakt de kleine groot, geld geeft geduchte krachten,
Geld maakt de droeven blij, en doet de prinses achten.

(...)

Geld weder, als het wilt, maakt rouwe kamers net,
En lege stallen vol, en schrale keukens vet.
Geld maakt van vierkant rond, geld kan paleizen bouwen,
Geld is in hogen prijs ook bij de schone vrouwen,
Geld schildert, geld blanket, geld maakt van lelijk schoon,
En waarom meer gezeid? Het geld dat spant de kroon.

Aldus Jacob Cats. Hij leefde van 1577 tot 1660, staat hier. Daar is geen woord Spaans bij, zegt de heer Tony van Dijk.

Er zijn veertien sprekers van de zijde van de Kamer.

De (algemene) beraadslaging wordt geopend.

De voorzitter:

Het is me een eer en een genoegen om het woord te geven aan de eerste spreker. Dat is de heer Van der Lee van de fractie van GroenLinks-Partij van de Arbeid. Het woord is aan hem.

De heer **Van der Lee** (GroenLinks-PvdA):

Voorzitter. De scheidend Amerikaans president zei ooit als senator: "Do not tell me what you value. Show me your budget and I will tell you what you value." Deze woorden van Joe Biden laten heel goed de essentie zien van de Mil-

joenennota, die we in dit debat behandelen. Want wat blijft er over als je de stoere taal en lijvige teksten van het hoofdlijnenakkoord en het regeerprogramma omzet naar harde euro's? Wat voor beleid streven dit kabinet en de coalitie na? Waar wordt echt waarde aan gehecht en wat zijn alleen holle frasen? Ik zal in dit betoog duidelijk maken dat deze begroting vooral de voortzetting is van de VVD-campagne met andere middelen, mede omdat de PVV heel veel verkiezingsbeloften heeft gebroken.

Het zijn de eerste Financiële Beschouwingen van deze minister van Financiën. Als we hem mogen geloven, moet het afgelopen zijn met het onbehoorlijk financieel beleid van het vorige kabinet. Dat is een beetje gek, want het vorige kabinet kan mogelijk nog een overschot in 2024 op zijn conto schrijven en over 2023 bedroeg het tekort slecht 0,4%. Maar goed, volgens de minister moeten we flink snijden in het eigen vlees, omdat de overheidsuitgaven anders uit de hand dreigen te lopen. En ja, deze minister presenteert een begroting waarin er ogenschijnlijk vol-doende maatregelen zitten om het tekort de komende vier jaar onder de Europese grens van 3% te houden. Overigens stelt de Raad van State dat de begrotingsnorm van dit kabinet onduidelijk is. De Startnota noemt geen begrotings-anker. De ontwerp-begroting voor de Europese Commissie zegt het tekort te zullen dempen tot onder de 3%. Is de 2,8% uit het hoofdlijnenakkoord nu versoepeld, vraag ik de minister. Hoe betrouwbaar acht hij overigens de onderliggende ramingen nu blijkt dat in het tweede kwartaal van dit jaar plotseling een overschot van 0,7% is gerealiseerd? Dat is een verschil van 26 miljard met het tekort van 1,6% dat de Miljoenennota nog voorspelt. Wanneer komt er een einde van het structureel onderschatten van de inkomsten en het overschatten van de uitgaven? Sinds 2015 is er 30 miljard euro te veel aan uitgaven geraamd en 88 te weinig aan inkomsten. Dat kan zo niet langer. De intrinsieke meerwaarde van belangrijke beleidsinitiatieven wordt zo toch voortdurend ondermijnd door te conservatief boekhouden?

Maar goed, ik had het over de reputatie die de minister hoopt op te bouwen. Hij benadrukt het belang van nee zeggen en wil een havik zijn. Feit is echter dat hij met de mond, net als tijdens de VVD-campagne, vooral veel ideologie te berde brengt: in woord de loftrompet steken over de vrije markt, benadrukken dat een veel kleinere overheid ook prima is en claimen dat hij vooral als macro-econoom denkt. Van alle ministers van Financiën is hij echter de grootste marktfundamentalist. Hij koppelt namelijk een naïef geloof in het achterhaalde idee van trickle-down aan het kortetermijnkwartaaldenken, dat vooral beursgenoteerde ondernemingen kenmerkt. Het langetermijntekortprobleem dat Nederland kent door de oplopende vergrijzing laat hij namelijk onbeantwoord voortbestaan. We lezen niets nieuws over de aanpak van het enorme tekort aan vakkrachten. Erger nog, dit kabinet propageert bezuinigingen op onderwijs, wetenschap, innovatie en de aanpak van de landbouw-, energie-, en klimaattransities, die juist allemaal zo cruciaal zijn voor ons toekomstig verdienvermogen. Als die voldoende ruimte krijgen, zullen ze ook de koek vergroten die Nederland straks kan verdelen. De minister hoeft mij niet te geloven, maar wat doet hij dan met de identieke kritiek die juist alle planbureaus hier hebben? Ik wijs op de president van De Nederlandsche Bank en alle vooraanstaande economen. Vooralsnog doet deze als macro-econoom denkende minister precies het tegenovergestelde van wat hij zou moeten doen. Door de overheid te kortwie-

ken, de R&D-uitgaven te verminderen en cruciale transitieën te vertragen, ondermijnt hij ons collectieve vermogen om de groene groei te versterken en de vergrijzing financieel op te vangen. Daaruit blijkt zonneklaar dat hij nul antwoord heeft op ons langetermijntekortprobleem. Hoe kan hij dat laten gebeuren?

Ondertussen zien we al enkele jaren dat een steeds groter deel van de nationale koek naar kapitaal gaat, en steeds minder naar arbeid. De winstquote blijft maar stijgen en de arbeidsinkomensquote blijft maar dalen. Hoe verklaart de minister dit? Is hij bereid een betere analyse, bijvoorbeeld van het CPB, aan de Kamer te overleggen? Nu wordt het namelijk, veel te vaag, vooral aan technologie geweten. Wil hij dan ook beleidsoplossingen aandragen om ervoor te zorgen dat de arbeidsinkomensquote weer omhooggaat? Erkent hij ook dat dit kabinet deze verkeerde trend nog meer aanjaagt door vooral veel lastenverlichting te geven aan bedrijven en vermogenden? Is hij niet met mij van mening dat een minimumloonverhoging naar €16 per uur hierop een heel goed antwoord is? Die trekt het hele loongebouw omhoog, geeft mensen loon naar werken en werkt de arbeidsinkomensquote weer naar een historisch, normaal niveau.

Ik zei het al: dit kabinet heeft aantoonbaar vooral oog voor de hele korte termijn. Het geeft in zijn eerste jaar het nodige zoet weg, vooral aan bedrijven en vermogenden, en wil daarna met specifieke maar deels boterzachte bezuinigingen ingrijpen. Erkent de minister dat bijvoorbeeld 1 miljard bezuinigen op alsmäär oplopende asieluitgaven en 1,6 miljard korten op een EU-afracht echt wensdenken is? Hoe garandeert hij dat straks niet nog harder wordt gesneden in investeringen voor ons toekomstig verdienvermogen, als dit type populistische beloftes geen cent oplevert? Is het niet cruciaal voor degelijk financieel beleid om eerlijk te zijn over wat wel en niet kan, en vooral ook oog te hebben voor de lange termijn?

De voorzitter:

Ik doe acht interrupties per fractie per termijn. Mevrouw Aukje de Vries.

Mevrouw Aukje de Vries (VVD):

Mooi om te zien dat de loftrampet wordt gestoken door GroenLinks-PvdA over het bedrijfsleven, over het verdienvermogen. We moeten groeien. We moeten de koek groter maken. Ik denk dat we het daar helemaal over eens zijn, maar dat betekent ook wel dat de bedrijven de ruimte moeten hebben. Ik ben dan wel benieuwd naar het volgende. Vorig jaar heeft de heer Van der Lee een amendement ingediend waardoor er grote onzekerheid in het bedrijfsleven ontstond. Dit kabinet draait dat terug. Ik ben wel benieuwd naar de reflectie van de heer Van der Lee op dat amendement. Zou hij dat nu nog een keer indienen?

De heer Van der Lee (GroenLinks-PvdA):

Dat amendement was bedoeld om een verhoging van 1,2% van het minimumloon te realiseren. Destijds werd het nog gesteund door de PVV. Die heeft tijdens de onderhandelingen geaccepteerd dat het allemaal van tafel gaat. Waar zijn die beloftes van de PVV als het om de koopkracht van de gewone Nederlander gaat?

Maar goed, het gaat over de inkoop van de eigen aandelen. Ik heb het net uitgelegd. We zien gewoon dat de winstquote in Nederland blijft stijgen, terwijl de arbeidsinkomensquote daalt. Er gaat steeds meer van onze nationale koek naar bedrijven. Dit kabinet kiest ervoor om die afstand nog verder op te voeren. De vennootschapsbelasting is het enige domein waar de komende jaren de collectieve lasten gaan dalen. Op alle andere terreinen gaan die omhoog. Waarom? Omdat we vergrijzen. We moeten straks die AOW voor iedereen betalen. We moeten meer zorg betalen voor iedereen. Maar het bedrijfsleven wordt ontzien en ontzien. Het is niet alleen zo dat u de inkoop van eigen aandelen niet wilt belasten; u geeft ook zomaar een extra aftrekmogelijkheid voor rente, terwijl we jaren gestreden hebben tegen belastingontwijking. We hebben er destijds voor gekozen om die renteaftrekbepijking op 20% te zetten, want we willen niet dat die constructies gaan ontstaan. Dat draait dit kabinet allemaal terug. Dat is echt onnodig. Er is geen gebrek aan kapitaal en winst bij bedrijven op dit moment in Nederland. Wat nodig is, zijn cruciale publieke investeringen die op lange termijn ons verdienvermogen garanderen, zodat we een grotere koek hebben om de vergrijzing op te vangen.

De voorzitter:

Ik wil graag korte interrupties met korte antwoorden. Mevrouw De Vries.

Mevrouw Aukje de Vries (VVD):

Dit is zoals wij GroenLinks-PvdA kennen. Het bedrijfsleven kapotbelasten en dan toch zeggen dat je het concurrentievermogen, het verdienvermogen van dit land, in stand wil houden. Dat gaat niet samen.

De heer Van der Lee (GroenLinks-PvdA):

Het bedrijfsleven wordt in Nederland totaal niet kapotbelast. Sterker nog, de winstbelasting is de afgelopen jaren structureel omlaaggegaan. Mevrouw De Vries wil dat niet zien. Die gelooft in trickle-down. Het is al lang aangetoond dat het niet voor iedereen goed is als we alleen maar lasten verlichten bij bedrijven en vermogenden. Er zijn cruciale publieke investeringen nodig, juist op het moment dat je hele grote uitdagingen hebt, zoals vergrijzing, zoals een landbouwtransitie, zoals een klimaattransitie. Daarmee genereer je weer nieuwe kansen op toekomstig verdienvermogen. Die lange termijn is bij de VVD totaal niet te vinden.

De voorzitter:

U continueert.

De heer Van der Lee (GroenLinks-PvdA):

Je mag van verantwoordelijke partijen en zeker van deze minister toch verwachten dat ze de campagnes uit hun hoofd zetten, niet alleen bezig zijn met hun eigen electorale belang of kortzichtige eigen plannen, maar dat zij het landsbelang nu vooropstellen. In plaats van met durf te kiezen voor een betere toekomst voor Nederland bestaat deze begroting voor een groot deel uit navelstaren en het symbolisch aanpakken van een aantal posten om bepaalde groepen te jennen. Tegelijkertijd worden onze investeringen in cruciale transitieën afgebouwd en zien we grote bezuinigingen op onderwijs, wetenschap en innovatie. Wat

GroenLinks-PvdA betreft is dit echt een laffe keuze en een economische doodzonde.

Een ander kritiekpunt dat ik heb op de Miljoenennota en trouwens ook op het regeerprogramma is dat het ontbreekt aan doelstellingen die concreet zijn gedefinieerd, waardoor de Kamer voortgang daarop moeilijk kan controleren. Waarom heeft het kabinet mijn motie niet uitgevoerd die op 29 mei is aangenomen? Wat is de reactie van de minister op de kritiek van de Algemene Rekenkamer dat doelstellingen niet of slechts abstract zijn gedefinieerd, waardoor het controleren van voortgang moeilijk is? Waarom zijn de risico's en onzekerheden voor de uitvoering van de plannen in de meeste ontwerpbegrotingen niet duidelijk in beeld gebracht? Dit is toch de opmaat naar een hele, hele treurige Verantwoordingsdag?

Voorzitter. Dan naar de kortetermijnkeuzes die wel worden gemaakt in deze Miljoenennota. Krijgen we daar een eerlijker en sterker Nederland voor terug? Het kabinet claimt op te komen voor de middenklasse en mensen die hard werken in Nederland, maar in plaats van substantieel meer geld in de portemonnee, kiest deze minister van Financiën ervoor om een belangrijk deel van de eerder beloofde koopkracht in andere zaken te steken. Volgens het Nibud gaat de thuiszorgmedewerker op het minimumloon er daardoor in 2025 slechts met één karige euro per maand op vooruit. De hardwerkende Nederlanders worden gewoon bedonderd door dit kabinet. De koopkracht van de lagere en middeninkomens wordt immers in belangrijke mate ingeruild voor de koopkracht en het vermogen van de meest vermogende Nederlanders. Het is juridisch onvermijdelijk dat er 10 miljard euro teruggaat naar de groep vermogenden, maar het is onbestaanbaar dat normale mensen met hele kleine vermogens of helemaal geen vermogen hieraan moeten meebetalen.

De heer **Vermeer** (BBB):

De heer Van der Lee wijst op het loon van de thuiszorgmedewerkers. Nou is mijn vrouw toevallig werkzaam in de thuiszorg als verpleegkundige. Kan de heer Van der Lee aangeven hoeveel mensen in de thuiszorg op het minimumloon zitten? Kan hij ook aangeven bij wat voor type organisaties dat speelt?

De heer **Van der Lee** (GroenLinks-PvdA):

Dat aantal heb ik niet. Ik heb wel het totale aantal mensen dat in Nederland op het minimumloon zit. Dat zijn er ongeveer 400.000. 400.000 Nederlanders gaan er door dit kabinet dus slechts met één karige euro per maand op vooruit. Ik snap niet dat de BBB daar genoeg mee neemt. Die heeft ook allerlei beloftes gedaan over een hoger minimumloon en over koopkrachtverbeteringen. Door dat al dat box 3-gedoe ligt er een juridische verplichting. Dat erken ik zonder meer. Er moet 10 miljard naar vermogenden gaan. 3,5 miljard gaat naar mensen die een vermogen hebben van meer dan 4 miljoen. Wie betalen daar mede voor? De thuiszorgmedewerkers en medewerkers in de zorg. Dat is onrechtvaardig en dat kan anders.

Mevrouw **Aukje de Vries** (VVD):

Een boeiend verhaal, maar ik zou toch graag van de heer Van der Lee willen weten welke lastenverzwaring hij in zijn verkiezingsprogramma had staan voor de gewone mensen

in dit land, de mensen die een hypotheek hebben, de mensen die autorijden, de mensen die een stukje vlees willen kopen en de mensen van wie de verzekeringen duurder gemaakt worden als het aan GroenLinks-PvdA ligt.

De heer **Van der Lee** (GroenLinks-PvdA):

Dat zijn leuke voorbeelden, maar je moet kijken wat het macro-economisch doet. Wat doet het met de koopkracht? De koopkrachtcijfers van GroenLinks-PvdA waren vele malen beter dan die van de VVD. Dat bereikten wij door te investeren. Bovendien was onze economische groei hoger en was de staatsschuld lager dan bij het VVD-verkiezingsprogramma. Wij maken inderdaad hele andere keuzes. De doorrekening laat zien dat die op de korte termijn veel beter zijn voor de koopkracht en op de lange termijn beter voor het verdienenvermogen, zodat we straks ook de vergrijzing kunnen betalen.

Mevrouw **Aukje de Vries** (VVD):

Maar de praktijk is wel dat de hypotheekrenteaftrek er bij GroenLinks-PvdA aan gaat, dat autorijden duurder wordt en dat ook boodschappen duurder worden. Daarnaast maakt u, met tientallen miljarden lastenverzwaring voor het bedrijfsleven, het verdienenvermogen en concurrentievermogen van die bedrijven, dat ervoor zorgt dat die mensen hun baan houden, helemaal kapot.

De heer **Van der Lee** (GroenLinks-PvdA):

Ja, dat is de bekende VVD-retoriek: ideologie. De feiten en de doorrekening laten zien dat het anders uitpakt als je de verstandige en macro-economische keuzes maakt die GroenLinks-PvdA maakt. En ja, wij willen herverdelen in Nederland. Wij willen namelijk een einde aan het feit dat de winstquote maar blijft stijgen en de arbeidsinkomensquote daalt. Wij willen zorgen dat werkende Nederlanders meer verdienen. In de afgelopen veertien jaar is dat niet gelukt. Dat zegt zelfs het kabinet in de Miljoenennota. Het erkent dat in die periode ten opzichte van andere Europese lidstaten hardwerkende Nederlanders minder hebben geprofiteerd van onze geweldige economische groei. Dat kan en moet veranderen. Daar staat GroenLinks-PvdA voor.

Voorzitter. Ik vind dus de onrechtvaardigheid dat mensen meebetalen aan het box 3-drama niet uit te leggen. Onlangs informeerde de staatssecretaris de Kamer dat het nieuwe stelsel niet op tijd af zal zijn. Dat betekent nog eens 2 miljard per jaar extra, bovenop die 10 miljard. GroenLinks-PvdA wil dat deze laatste kosten het liefst geheel, maar in ieder geval voor een veel groter deel, worden opgevangen binnen het vermogensdomein. Ik erken dat dit complex is en op korte termijn lastig, maar ik vind het in ieder geval zeer onrechtvaardig dat de box 3-compensatie, met 1,7 miljard in 2025 en nog eens 1,8 miljard in 2026, vooral door gewone belastingbetalers moet worden opgehoest. Kan de minister uitleggen waarom hij deze onrechtvaardige keuze heeft gemaakt? Hoe verklaart hij het straks als blijkt dat er meer geld is gegaan naar vermogensherstel dan naar de toeslagenuouders? Dat is toch niet te verdedigen?

Aan de staatssecretaris stel ik de vraag wanneer we in dit land een normaal werkende vermogensbelasting krijgen. Kan hij toezeggen desnoods aan een andere vorm van vermogensheffing te gaan werken, zodat de meest vermogende Nederlanders eindelijk voldoende aan Nederland

gaan bijdragen? Wat GroenLinks-PvdA betreft mogen hardwerkende Nederlanders niet opdraaien voor herstelbetalingen aan de meest vermogende mensen. Dat is de omgekeerde wereld. Daarom doen wij het voorstel om niet alleen 1,4 miljard, zoals het kabinet wil, maar de hele box 3-compensatie in het saldo van 2024 te laten lopen. Dat kan door een fonds daarvoor op te richten. Daarvoor is voldoende ruimte, omdat blijkt dat we weer met grote meevalers te maken hebben, namelijk een overschot in de eerste helft van dit jaar. Daarmee kan, als we die manoeuvre maken en de dekking in het saldo zoeken, de verlaging van de algemene heffingskorting voor een belangrijk deel ongedaan worden gemaakt. Dat geeft mensen met middeninkomens en lage inkomens de koopkrachtplus waar zij recht op hebben en die dit kabinet ook beloofde in het hoofdlijnenakkoord, zoals door het CPB is doorgerekend. Dit kan verder in de tijd gefinancierd worden door conform het VVD-verkiezingsprogramma de verliesverrekening in de Vpb aan te scherpen. Anders gaat er namelijk veel te veel van de Vpb af.

Ik heb dit voorstel op papier en zal ervoor zorgen dat het via de bode op papier naar de minister en alle leden gaat. Ik heb het hier niet bij me. Het ligt op mijn stoel.

De collectieve lasten voor burgers stijgen in de kabinetsperiode met bijna 10 miljard. Dat is voor 75% het gevolg van het basispad en voor 25% het gevolg van het kabinetsbeleid. Een belangrijke lastenverzwaring voor burgers is de geplande btw-verhoging op boeken, cultuur en sport. Van harte heeft mijn fractie amendementen ondertekend die deze verhoging ongedaan maken. Wij willen niet dat Nederland de enige EU-lidstaat is met een hoog btw-tarief op onafhankelijke journalistiek. We willen ook niet dat 12% van de Nederlanders minder gaat bewegen als gevolg van de btw-verhoging. We delen ook de kritiek van de Raad van State dat hier sprake is van pure willekeur. Wat ons betreft kunnen daar dekkingen voor gebruikt worden als het schrappen van fossiele prikkels — ik noem ze maar even de rode diesel, maar er zijn er meer — en de landbouwwijziging, minder korting voor gasgrootverbruikers, accijns op sigaretten en verhoging van accijns op e-sigaretten. Ik hoop dat de coalitiepartijen deze dekkingen ook eens willen steunen. Maar ik begrijp dat dat niet het geval is, en ik hoor graag waarom niet.

Ik heb natuurlijk ook nagedacht over een alternatieve dekking, voor als deze niet bevallen. Dan kom ik even terug op de discussie met mevrouw De Vries. Waarom zouden we niet gewoon de inkoop van eigen aandelen met dividendbelasting belasten? Dat levert trouwens meer op dan 800 miljoen, althans dat zeggen SOMO en FNV, zelfs 2 miljard; het verhoudt zich mooi tot de btw-verhoging. Het is ook een veel eerlijkere verdeling van de lasten. Bovendien draagt het daardoor minder bij aan inflatie, zoals nu het geval zal zijn met deze btw-verhoging.

Ik vind dat de beantwoording van de Kamervragen veel te mager is. Het kabinet moet gewoon uitzoeken wat dit Nederland werkelijk gaat kosten. Vraag het CPB om dat te doen. Nu zegt de minister met een cirkelredenering: het is niet nodig om dat uit te zoeken, want we gaan die vrijstelling toch in leven laten. Ja, zo kunnen we met elkaar geen zaken doen. We moeten de feiten hebben als Kamer; we hebben recht op die informatie en op een goede analyse. Dus vraag het CPB om dat te doen.

En als hij deze vrijstelling, dus voor die inkoop eigen aandelen, niet wil schrappen, dan moet hij me toch nog een keer het volgende uitleggen. Waarom gaat er nu weer een half miljard naar het verruimen van de renteaftrek in de winstbelasting? Dat stond niet in het verkiezingsprogramma. Nederland heeft bewust gekozen om die op 20% te zetten. En nu wordt die plotseling op 25% gezet. Wie heeft daarvoor gepleit? Zijn daar lobbystukken voor? Het stond immers niet in de programma's. Ons deed het denken aan de misleugen van Rutte bij het afschaffen van de dividendbelasting. Waar komt dit soort voorstellen opeens vandaan? Er is geen enkele reden voor. Dus ik hoor graag tekst en uitleg. Zet het eventueel in om die btw-verlaging te voorkomen.

Voorzitter. Er zijn nog heel veel andere ingrepen van dit kabinet die haaks staan op wat wij als GroenLinks-Partij van de Arbeid willen. Dat zullen wij via amendementen samen met andere partijen zichtbaar maken, dus op de punten hogere koopkracht, geen bezuinigingen op OCW, geen btw-verhoging op kranten, cultuur en sport en geen ontkoppeling van het ontwikkelingsbudget; dat laatste is ook een historische breuk die nergens op gebaseerd is. Daarnaast willen we ook een storting van 1 miljard extra doen in het gemeentefonds, want de gemeenten zadelen we nu met allerlei problemen op, waardoor cruciale voorzieningen dreigen te verdwijnen. Wij zullen daarop dus amendementen indienen richting het Belastingplan. Ook zijn wij voor een andere besteding van de kernenergiegeld. Die dingen gaan en komen, en zeker vier ervan zijn totaal onzinnig in de Nederlandse energievoorziening. Dat geld kan mooi naar de landbouwtransitie. Het kan ook naar de verduurzaming van huizen, met voorrang in Groningen; denk aan de Van Geel-gelden, maar ook aan de ov-trajecten, de Lelylijn en de Nedersaksenlijn. Besteed het echt aan iets anders dan kernenergie.

De heer **Vijlbrief** (D66):

Ik wil aan de heer Van der Lee vragen: heeft hij gezien wat de minister van Volksgezondheid schrijft over de effecten van de halvering van het eigen risico?

De heer **Van der Lee** (GroenLinks-PvdA):

Ja, dat heb ik gezien.

De heer **Vijlbrief** (D66):

Wat vindt hij er dan van dat alle gezondheidsdeskundigen zeggen dat triage, waarnaar verwezen wordt, een grote ramp gaat worden en dat het alleen maar tot langere wachtlijsten leidt?

De heer **Van der Lee** (GroenLinks-PvdA):

Ja, dat zou ik betreuren. Daarom vind ik dat er een aantal extra investeringen gedaan moeten worden. Tegelijkertijd vind ik dat het eigen risico te hoog is. Wij hebben niet, zoals de PVV, gepleit voor onmiddellijke afschaffing. Daar leveren ze ook niet op, hoor. Maar wij hebben destijds al aangegeven: ga dat eigen risico halveren. Het is nu immers een te grote drempel voor mensen met een klein inkomen, die ook veel grotere gezondheidsklachten hebben. Vaak hebben ze een levensverwachting die vele jaren korter is dan die van mensen met geld. Dus dat vinden wij rechtvaardig. En natuurlijk kan dat leiden tot een wachtlijstproblematiek. We hebben natuurlijk ook allerlei vacatures die gevuld moeten

worden. Dat zien we, maar we willen niet dat de mensen met de kleinste beurs hier het grootste slachtoffer van worden.

De heer **Vijlbrief** (D66):

Stel dat mijn partij nou een voorstel zou doen om mensen die chronisch ziek zijn bij het eigen risico te ontzien. Dat is immers eigenlijk het grootste probleem. Dan blijft er een heleboel geld over, en dat kun je ook op een andere manier inzetten om mensen met een kleine beurs te helpen. Wij hebben daar een ander voorstel voor. Is daarover te praten met meneer Van der Lee, of houdt hij vast aan die totem van het eigen risico, waar iedereen over zegt: doe het niet, doe het niet!

De heer **Van der Lee** (GroenLinks-PvdA):

Nou, niet iedereen zegt dat. Er zijn heel veel mensen die heel graag willen dat het eigen risico beperkt wordt, waarbij halveren een belangrijke stap is. Maar ik wil altijd over alles praten. Ik ben ook benieuwd naar de onderbouwing van dat soort voorstellen. Wij hebben een heel duidelijke lijn ingezet. Die hebben we met verve verdedigd, ook in onze doorrekening en ons verkiezingsprogramma. Vooralsnog zie ik geen reden om daarvan af te wijken, maar gesprekken voeren kan altijd.

Even kijken waar ik was gebleven. Ons zit ook erg dwars dat er bezuinigd wordt op inspecties, en wel de inspecties die toevallig in het centrale-apparaatsartikel van de begroting staan. Specifiek gaat het dan om de IBTD en het SodM, twee inspecties die nauw betrokken zijn bij de afhandeling van de toeslagenaffaire en de afhandeling van de Groningenproblematiek. Die krijgen nu ook een korting voor de kiezen. Kan de minister garanderen dat deze inspecties zullen worden ontzien? Ook belangrijke bureaus als PBL en CPB worden gekort. Die zijn cruciaal voor de informatiepositie van de Kamer, omdat wij van deze bureaus onafhankelijk onderzoek krijgen naar kosten en effecten van dingen die wij willen. Ook daar wordt op gekort. Dat is toch niet verantwoord?

Verder wil ik weten wat de gevolgen zijn van het op de nullijn zetten van alle ambtenaren, juist ook voor uitvoeringsorganisaties. Daar zijn vaak vacatures. Wordt het niet nog problematischer om mensen te vinden als er geen beloning naar werk wordt geleverd?

Concluderend. Deze begroting is het product van, zoals ik het maar noem, een faustiaanse deal die PVV en VVD met elkaar hebben gesloten. De VVD geeft de PVV alle ruimte op asiel en migratie, en de vuurpijlen die Wilders en Faber hierover telkens afschieten, zijn tevens een welkome afleidingsmanoeuvre voor het feit dat de PVV talloze verkiezingsbeloftes breekt. En de VVD drijft gewoon haar zin door met lastenverlichtingen voor bedrijven en vermogen. Die agenda van de VVD is echt schadelijk, omdat die gericht is op de korte termijn en niet op de lange termijn, en nog steeds gebaseerd is op het verraderlijke sprookje dat trickle-down goed zou zijn voor iedereen. Zo worden hardwerkende Nederlanders opnieuw in het pak genaaid. Het Financieele Dagblad schreef zaterdag terecht: "De middenklasse waaraan de VVD gewoonlijk refereert als het over de hardwerkende Nederlander gaat, en die Yeşilgöz hard nodig heeft om electoraal weer te groeien, heeft het in de afgelopen veertien jaar, dus de jaren waarin de VVD bestuurd, wat

besteedbaar inkomen betreft het hardst voor de kiezen gehad." Het hardst. En naar vroegpensioen kunnen ze waarschijnlijk ook nog fluiten. De beloning van werknemers in Nederland is sinds de jaren zeventig sterker afgenomen dan in andere EU-landen. Dat schrijft het kabinet zelf. Hoogste tijd dus voor een echte inhaalslag.

Dank u wel, voorzitter.

De **voorzitter**:

U bedankt. Dan geef ik graag het woord aan de volgende spreker van de zijde van de Kamer, de heer Tony van Dijk van de fractie van de PVV.

De heer **Tony van Dijk** (PVV):

Voorzitter, dank u wel. Het is tijd voor een iets minder populistisch geluid, zoals u van mij gewend bent.

Voorzitter. Daar zit hij dan, onze kersverse minister van Financiën. Met nog geen 44 jaar is hij een van de jongste schatkistbewaarders die Nederland ooit gehad heeft. Helaas voor hem: Jan Kees de Jager en Wopke Hoekstra waren nog niet iets jonger. Maar hij treedt in de voetsporen van de legendarische Gerrit Zalm, de laatste VVD'er op Financiën, met wie ik nog — u zult het bijna niet geloven — de eer had om te debatteren, zo'n achttien jaar geleden. Volgens mij ben ik op dit moment de enige in de Kamer die dat kan zeggen.

Met het nieuwe kabinet waait er weer een nieuwe wind op Financiën. De tijd van geldsmijterij naar linkse D66- en PvdA-hobby's is voorbij. Het is weer tijd om Nederland en de Nederlander op één te zetten, met meer aandacht voor lagere lasten en meer bestaanszekerheid. Ook investeert dit kabinet in veiligheid, zorg, defensie, grensbewaking, woningbouw en infrastructuur. Er is speciale aandacht voor groepen in de knel, gezinnen die nauwelijks rond kunnen komen, om te voorkomen dat nog meer mensen in armoede leven. Na maanden van onderhandelen — ik was erbij — en ondanks recente tegenvallers gaat iedereen er toch een klein beetje in koopkracht op vooruit: een klein plusje. Dat op zich is al een prestatie. Een doorsnee huishouden gaat er volgend jaar zo'n €320 op vooruit.

De heer **Van der Lee** (GroenLinks-PvdA):

Ik heb de Financiële Beschouwingen van vorig jaar even teruggelezen. Ik moet zeggen dat de toon van de heer Van Dijk nu een hele andere is dan vorig jaar. Hij had alleen maar kritiek op het toenmalige kabinet, dat op koopkracht niks zou leveren. De heer Van Dijk maakte zich superdruk over het feit dat er €60 per maand af ging bij AOW'ers. Hij heeft een amendement ingediend. De wereld was te klein. Nu constateert het Nibud dat AOW'ers die geen aanvullend pensioen hebben er slechts €5 per maand op vooruitgaan. Hoe kan de heer Van Dijk dat voor zijn rekening nemen?

De heer **Tony van Dijk** (PVV):

€5 erop vooruit is anders dan €60 erop achteruit. Ik zei al dat het een klein plusje is. Het had voor ons ook meer gemogen, maar we hadden tegenvallers. De heer Van der Lee doet heel makkelijk over die tegenvallers door te zeggen: schuif ze maar naar dat saldo en dan zijn ze weg. Maar dan betaalt uiteindelijk ook iedereen die tegenvallers. We

hadden die tegenvallers. We hadden graag meer gewild, maar dit kleine plusje hebben we eruit weten te slepen. We zijn blij dat dat gelukt is.

De heer **Van der Lee** (GroenLinks-PvdA):

Je kunt niet om de conclusie heen dat allerlei beloftes die de PVV aan Nederlanders heeft gedaan, niet geleverd worden. Kijk naar de koopkrachtbeloftes, het hogere minimumloon, de versterking van het inkomen van AOW'ers, maar ook naar het schrappen van het eigen risico. Sterker nog, de hele AOW-leeftijd moest omlaag. Op al die punten levert dit kabinet niet. De heer Van Dijk breekt de ene belofte na de andere. Ik begrijp niet dat hij zo makkelijk accepteert dat de VVD domineert op het financieel-economische beleid. Hij was altijd heel boos als er weer lastenverlichtingen werden gegeven aan het bedrijfsleven. Hij steunde mijn amendement om de inkoop van eigen aandelen te belasten. Hij gooit dat allemaal het raam uit. Wat heeft de PVV hier nou voor teruggekregen?

De heer **Tony van Dijk** (PVV):

Nou, dat is heel veel. Wat betreft die beloftes snapt heel Nederland het. We zitten in coalitieland. We hebben geen 76 zetels. Wij hebben in ons verkiezingsprogramma een inzet gedaan, net als GroenLinks-PvdA: stel dat wij 76 zetels halen, stel dat wij de meerderheid in dit huis halen, dan zouden wij het zo en zo en zo doen. Het Klimaatfonds had dan bijvoorbeeld niet meer bestaan. Het Klimaatfonds blijft nu overeind, dus we kunnen een aantal beloftes die we daarmee zouden financieren, niet waarmaken. Heel Nederland snapt het, behalve de heer Van der Lee.

Voorzitter, zal ik doorgaan?

De **voorzitter**:

U mag ook gewoon stoppen, hoor.

De heer **Tony van Dijk** (PVV):

Nee, nee, ik heb nog iets. Ik heb nog een paar dingetjes.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):

Ik denk dat ik hier maar even op doorga. Meneer Van Dijk is net onderweg, maar ik ben toch benieuwd waar zijn jaarlijkse amendement blijft om de btw op boodschappen te verlagen naar 0%.

De heer **Tony van Dijk** (PVV):

Dat is hetzelfde antwoord: we hebben geen 76 zetels. We kunnen dat dus niet waarmaken. Helaas. We hadden het gedekt en we konden het waarmaken als we een meerderheid hadden. Maar dat is niet gelukt. Daarentegen is wel gelukt dat het eigen risico, dat wij wilden afschaffen, nu verlaagd wordt met 60%. Dat is een hele prestatie. Dat kost 5 miljard. In deze tijd is het hartstikke mooi voor de mensen dat we dat eruit hebben weten te slepen. Maar inderdaad hadden we graag de btw op boodschappen op 0% gezet. Dat is niet gelukt.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):

Meneer Van Dijk zegt minder populistisch te zijn geworden, maar hij is in ieder geval beter geworden in zichzelf feliciteren. Dat is zichzelf feliciteren met een halfbakken resultaat, dat niet in 2025 ingaat en dat niet in 2026 ingaat, maar in 2027. Het is natuurlijk de vraag of het kabinet 2027 gaat halen, gezien het gedrag van de eigen PVV-fractie, maar dat daargelaten. Kijk, 76 zetels is geen argument om niet zelf een amendement in te dienen. Ik ben dus toch heel benieuwd waar dat jaarlijkse amendement is gebleven, temeer daar de heer Van Dijk vorig jaar het volgende zei. Ik citeer: "Het kabinet kijkt weg, maar de PVV komt wel op voor deze Nederlanders." Toen had hij het over de 800.000 mensen die in armoede leven. Wat doet het kabinet nou voor hen? Van de voorstellen die naar de Kamer zijn gestuurd, is een deel gefaseerd naar volgend jaar. Daar kan ik inkomen. Maar de algemene heffingskorting is coûte que coûte, heel bewust, met €335 verlaagd, om maar te zorgen dat die laagste groep, de mensen met de laagste inkomens, er maar niet meer op vooruit zouden gaan dan de hogere inkomens. Hoe kan ik dat rijmen met de PVV-fractie, met de heer Van Dijk, die hier vorig jaar stond te oreren "schande, het kabinet laat die 800.000 Nederlanders in de steek en dat willen wij veranderen"? Daarin zijn wij toen samen opgetrokken. Dat kunnen we nu toch ook doen?

De heer **Tony van Dijk** (PVV):

We kunnen natuurlijk selectief gaan winkelen in al die mooie programma's en al die maatregelen, maar zoals de heer Grinwis ook heeft kunnen zien: de armoede hebben we weten te stabiliseren; onder kinderen hebben we die ook weten te stabiliseren. Die aantallen zouden omhoog zijn gegaan, maar wij hebben dat weten te voorkomen. We hebben een pakket van 1,5 miljard voor groepen in de knel. Voor mensen die het niet breed hebben, hebben we 1,5 miljard vrijgespeeld in de vorm van kindgebonden budget, huurtoeslag en nog een paar andere zaken. Speciaal die groep hebben we dus heel duidelijk in het vizier. Groep in de knel heet dat. Lees het er maar op na. Daarmee hebben we ervoor gezorgd dat ook die groepen erop vooruitgaan. We hebben de inkomensafhankelijke toelage in de bijstand weten te bevriezen. We hebben het eigen risico weten te bevriezen voor volgend jaar. Omdat het eigen risico inderdaad pas over twee jaar naar beneden gaat, hebben we voor de jaren tot dan 2,5 miljard aan lastenverlichting eruit weten te slepen.

Ik snap dat u niet tevreden bent en ik snap dat niet alle wensen van de PVV in het programma staan, maar we zijn een heel eind gekomen en we zijn daar hartstikke trots op. U kunt nu wel een beetje zuur lopen doen, van "waar is uw amendement?". Ik had graag de btw voor boodschappen op nul gezet, maar dat is niet gelukt, want het kost een hoop geld. Het kost 6 miljard en ik heb dat niet aan de boom groeien bij mij in de tuin.

De heer **Dassen** (Volt):

Het verbaast mij inderdaad dat de heer Van Dijk van de PVV hier zo'n loftrompet staat af te steken voor dit kabinet.

De heer **Tony van Dijk** (PVV):

Ik ben net begonnen hoor.

De heer **Dassen** (Volt):

Dit is volgens mij voor het eerst in lange tijd dat een kabinet met de augustusramingen ervoor heeft gezorgd dat mensen er juist minder op vooruitgaan. Daar zijn ze actief mee bezig geweest. Maar nu staat de heer Van Dijk hier te applaudiseren voor het kabinet dat ze dit gedaan hebben. Kan de heer Van Dijk uitleggen waarom hij er zo blij mee is dat dit kabinet extra maatregelen heeft genomen, terwijl de mensen er in augustus nog meer op vooruitgingen en dit kabinet nu actief bezig is om te zeggen: Nee, dat gaan we toch niet doen; mensen moeten er minder op vooruitgaan.

De heer Tony van Dijk (PVV):

Dat is nou typisch wat je noemt: regeren. Je krijgt te maken met een uitspraak van de Hoge Raad. Ik neem aan dat de heer Dassen de Hoge Raad ook hoog heeft zitten. Die uitspraak zegt: 10 miljard heb je te veel opgehaald aan belastingen; dat moet je terugbetalen. Als je te veel ophaalt, dan past een mea culpa en dan geef je dat terug aan de belastingbetaler. Daar werden we mee geconfronteerd en daarvoor moesten we maatregelen nemen en ingrijpen. Vlak voor de zomer hebben we nog 2,5 miljard extra voor de kinderopvangtoeslagaffaire vrijgespeeld. Ook dat geld was niet gedekt. Daar moesten we ook een dekking voor zoeken. Dus dan praat je al over 12,5 miljard waar we in juni niet vanaf wisten en die in augustus op ons bordje lag. Wat hebben wij gedaan? Wij hebben ervoor gezorgd dat dat geld, die 12,5 miljard, minimaal ten koste ging van gezinnen in dit land. Dat is een prestatie. Daar verdient deze minister een compliment voor. Hij heeft ook nog driekwart van zijn eigen 2 miljard lastenverlichting voor middeninkomens volgend jaar afgehaald om die box 3-compensatie mee te realiseren. Ook daarvoor verdient deze minister een compliment. Maar als u de realiteit niet wil zien van 12,5 miljard die je opeens moet gaan dekken, dan wordt het leven heel makkelijk.

De heer Dassen (Volt):

Ik vind het gewoon frappant dat de PVV hier staat te applaudiseren voor de minister, die zegt: dat geldt dat we moeten terugbetalen aan de zeer vermogenden in Nederland, halen we weg bij de hardwerkende Nederlanders. Dat is ...

De heer Tony van Dijk (PVV):

Nee, dat doen we juist niet.

De heer Dassen (Volt):

Ik vind het fascinerend dat de heer Van Dijk daar zo voor staat te applaudiseren. Daaraan zie je dat de PVV snel van de VVD aan het leren is in dit kabinet. Ik ga even terug naar wat er vorig jaar werd gezegd. De heer Van Dijk stond hier toen met strenge verwijten over hypocrisie richting het kabinet, omdat aan de ene kant de huurtoeslag royaal werd aangekondigd — daar werd flink voor gestreden — en aan de andere kant werd de zorgtoeslag verlaagd. Nu gebeurt natuurlijk precies hetzelfde. Aan de ene kant wordt iets met de belastingen gedaan en aan de andere kant zie je dat de algemene heffingskorting naar beneden gaat. Dat is toch precies dezelfde hypocrisie? Waarom hoor ik de heer Van Dijk daar dit keer niet over?

De heer Tony van Dijk (PVV):

Nou ja, zoals ik al zei: je hebt te maken met een tegenvaller van 12,5 miljard. Ik geloof dat 7,5 miljard naar het saldo van dit jaar is gegaan. Dat raakt de burger in principe niet direct. Tenminste, het raakt de schuld, maar we gaan dat niet op het bordje leggen van de burger. We waren van plan om volgend jaar voor 2 miljard aan lastenverlichting te doen. Daarvan hebben we 1,5 miljard gepakt om de schade van de box 3-uitspraak van de Hoge Raad te dekken. Dat zijn gewoon de feiten waar we mee te maken hebben. Het is niet anders. Hetzelfde geldt voor de algemene heffingskorting. Dat is onderdeel van het pakket om de gaten te dichten die deze zomer in de begroting zijn geslagen. Ik kan het niet mooier maken, maar ik ben blij dat iedereen er toch nog met een plusje vanaf komt. Het jaar erna wordt het plusje alleen maar groter, dus wees blij.

De heer Dassen (Volt):

Ik ben helemaal niet blij als het op deze manier gaat, want ik zie dat de PVV zeer snel leert van de VVD. Ze kiest ervoor om in plaats van het volledige bedrag in de begroting op te laten lopen — dat was ook een mogelijkheid, omdat we zien dat er nu juist enorme meevallers zijn — toch te zeggen: we pakken dat bij de hardwerkende Nederlanders weg. Dat is een hele bewuste keuze. De PVV staat daar nu voor te juichen. Dat is een totaal ander verhaal dan wat wij de afgelopen jaren hebben gehoord. Dat is een totaal ander verhaal dan het verhaal dat de PVV in de verkiezingscampagne heeft afgestoken. Het is in mijn ogen heel duidelijk dat de PVV, de heer Van Dijk, nu juichend de VVD achterna loopt. Dat is een ander verhaal.

De heer Tony van Dijk (PVV):

Ik wil toch dat frame wegnemen dat wij de vermogenden zouden pleasen. Wij hebben te veel belasting opgehaald. De Hoge Raad heeft uitgesproken dat we dat moeten teruggeven. Als u een boete krijgt van €100 en het blijkt maar €25 te hadden moeten zijn, dan krijgt u van mij ook €75 terug. Als je te veel ophaalt bij de mensen, dan moet je dat teruggeven. Dat is een uitspraak van de Hoge Raad. Ik heb die uitspraak niet gedaan, maar de Hoge Raad. Daar houden we ons aan.

De heer Dassen (Volt):

Alleen, het is natuurlijk de keuze hoe je dat doet. De keuze die de PVV maakt, is volgens mij de verkeerde, want ze haalt geld weg bij juist de hardwerkende Nederlanders om de mensen in Nederland terug te betalen die al een groot vermogen hebben. Ze hadden ook anders kunnen kiezen, namelijk door te zeggen: we laten het in de staatsschuld lopen en we doen het niet op deze manier.

De heer Tony van Dijk (PVV):

Maar dat doen we dus ook. Van 7 van de 10 miljard gaat 75% naar de staatsschuld en iets van 2,5 miljard spreiden we over twee jaar. Dat laten we niet in de staatsschuld lopen, maar daar zoeken we dekking voor. Dat is wat we doen. Ik vind dat een heel redelijk verhaal.

De heer Dijk (SP):

Bij de Algemene Beschouwingen had ik een debatje met premier Schoof over kinderarmoede.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):
Wie?

De heer **Dijk** (SP):
Premier Schoof. U kent hem misschien. Dat is die meneer die dit kabinet hoort te leiden, wat vooralsnog vrij waardevol gaat, maar daarover later meer.

150.000 kinderen in armoede. Ik wilde daar een debat over met meneer Schoof. Dat heb ik geprobeerd. Ondertussen werden er stukken vrijgegeven die zwartgelakt waren en werd het helemaal naar achteren geschoven. De heer Schoof kwam er overigens ook totaal niet uit. Ik zoek namelijk naar argumentatie in dit kabinet, maar vooral bij u, over waarom de keuze is gemaakt om die armoede niet te bestrijden, om die gelijk te houden, en aan de andere kant wel degelijk cadeautjes uit te delen aan de allerrijksten en meest vermogenden. Ik wil niet van u horen dat dit een compromis was in onderhandelingen, want zelfs dan hoort daar argumentatie achter te zitten. Ik vraag u: wat is de argumentatie om aan de ene kant 150.000 kinderen in armoede te laten leven en aan de andere kant wel degelijk belastingkortingen te geven aan de meest vermogenden?

De heer **Tony van Dijck** (PVV):
Kijk, wij zijn net begonnen met dit kabinet en we zetten stappen in de goede richting. Elke stap in de goede richting is voor ons een plusje; dat is winst. We kunnen de armoede niet ... Ik zou het liever ook morgen wegtoveren, zodat er geen kinderen meer in armoede leven in dit land. Dat zou natuurlijk hartstikke mooi zijn. Maar we zetten stappen in de goede richting. Als we niets hadden gedaan, was de armoede onder kinderen en burgers opgelopen. Wij hebben gekozen voor een pakket van 1,5 miljard voor groepen in de knel, om te voorkomen dat er meer mensen in armoede geraken. Het percentage gaat zelfs iets naar beneden. De bevolking groeit, mede door het beleid van de SP van: kom allemaal maar binnen. Dus we worden groter en groter dankzij de migratie.

De heer **Dijk** (SP):
Bullshit! Dat is gewoon bullshit!

De heer **Tony van Dijck** (PVV):
Dus in absolute zin, als het percentage gelijk blijft, wordt het aantal kinderen dat in armoede opgroeit ook groter. Wij zijn er blij mee dat we die groei hebben weten te stoppen en dat we dat percentage vast hebben kunnen prikken in 2024. Als volgend jaar de economie beter groeit en we weer wat meevallers hebben, doen we misschien nog wat extra's. Ik hoop dat het kan. Maar we hebben nu een stap in de goede richting gezet door te voorkomen dat het verder oploopt.

De heer **Dijk** (SP):
Iemand die er tevreden mee is dat de armoede gelijk blijft en dat 150.000 kinderen ... De heer Van Dijck noemt dat "een stap". Maar aan de andere kant worden er miljarden uitgegeven aan cadeautjes voor de rijken. Het is net alsof je met een VVD-woordvoerder in debat bent. U draait om als een blad aan een boom. U bent de grootste bondgenoot van de VVD.

Toch ga ik proberen om iets aan de kinderarmoede te doen. Daar vraag ik ook uw hulp bij. Er is een overschot van 8 miljard euro. Daar had u niet op gerekend, ook niet toen u ging onderhandelen. Laten we dan kijken of we daar iets mee kunnen doen, desnoods voor een aantal jaren, om er echt voor te zorgen dat 150.000 kinderen niet in armoede hoeven op te groeien. U kunt hierin echt het verschil maken voor al die kinderen die aan het begin van hun leven zo'n achterstand oplopen. U kunt hierin het verschil maken! U heeft onderhandeld. Ik neem aan dat dat overschot van 8 miljard vrij is. Daar had u namelijk geen rekening mee gehouden bij de onderhandelingen. Staat u ervoor open om, laten we zeggen ...

De **voorzitter**:
Staat de heer Van Dijck ervoor open.

De heer **Dijk** (SP):
Staat de heer Van Dijck ervoor open om 1 miljard euro uit te geven aan het bestrijden van kinderarmoede?

De heer **Tony van Dijck** (PVV):
Die 8 miljard is geen overschot. Die 8 miljard is een onderuitputting op de begroting. We krijgen door allerlei factoren, zoals personeelstekorten en noem maar op, niet uitgegeven wat we dachten uit te geven. Maar dat wil niet zeggen dat die 8 miljard nooit uitgegeven wordt. Er komt een moment dat we die tanks wel kunnen kopen en dan hebben we die 8 miljard nodig. Met andere woorden, u doet nu net alsof die 8 miljard over is, maar zo is het niet. Die 8 miljard is niet uitgegeven omdat we het door omstandigheden niet uitgegeven kregen. Ik vraag straks in mijn verhaal aan deze minister hoe het zit met die 8 miljard: ontstaat er wat ruimte op de begroting? Het zou best kunnen dat een deel van die 8 miljard inderdaad gebruikt kan worden voor kinderen of wat dan ook. Maar dat vraag ik aan deze minister, want misschien wordt die 8 miljard volgend jaar uitgegeven. Daar heb ik geen zicht op. Dan zou het raar zijn om nu de pot te verteren en daardoor volgend jaar in de problemen te komen.

De heer **Dijk** (SP):
De heer Van Dijck zit hier echt vele jaren langer dan ik. U weet dat dit jaar na jaar na jaar zo is. Het is niet alleen geld dat niet kan worden uitgegeven. Er zijn wel degelijk meer inkomsten binnengekomen dan beraamd. Dat is al jaren zo. U draait om de vraag heen. Ik wil van de woordvoerder van de PVV weten of u bereid bent om een deel daarvan uit te geven aan kinderen in armoede. Het is toch niet zo'n moeilijke keuze, meneer Van Dijck? Het is toch niet zo'n moeilijke keuze om te zeggen dat als er inderdaad geld over is en er meer inkomsten zijn ontvangen dan verwacht, een deel daarvan niet naar de allerrijksten wordt doorgesluisd? Misschien een keer niet. Ik kan de hele lijst wel gaan opsommen, maar dat vind ik flauw. Dat heb ik ook al twee of drie keer gedaan in een debat met u. Ik probeer een oplossing te vinden voor 150.000 kinderen in armoede. Dan verwacht ik een antwoord van de PVV. Dan verwacht ik dat de PVV zegt: ik vind dat eigenlijk wel een goed idee; ik snap de intentie wel en daar ligt ook onze prioriteit. Mijn vraag aan de woordvoerder van de PVV is: ligt de prioriteit van de PVV bij het uit de armoede halen van 150.000 kinderen? Dat geld kunnen we halen bij bijvoorbeeld een overschot,

oftewel meer inkomsten die zijn binnengekomen en geld dat niet is uitgegeven. Dat is al jaren zo. Het is niet zo'n moeilijke vraag.

De heer Tony van Dijk (PVV):

Was het maar niet zo'n moeilijke vraag. Het is wel een moeilijke vraag. Eerst moet ik weten waar die 8 miljard vandaan komt. Dat heb ik u net gezegd. U zegt "ach, die 8 miljard" en bent maar aan het uitdelen en het uitdelen, alsof het allemaal maar kan en moet kunnen. Ik wil eerst weten waar die 8 miljard vandaan komt. Dat frame dat wij voortdurend alles aan de rijken geven en cadeautjes uitdelen en noem maar op, wil ik hier ook een keer rechtzetten. Wij regelen voor burgers een lastenverlichting van 6 miljard en voor bedrijven, door het terugdraaien van een aantal maatregelen, 1 miljard. Dat wij alles geven aan de rijken en cadeautjes uitdelen, is dus zó'n fout en oneigenlijk frame dat u constant de wereld in slingert. Dat slaat nergens op! Wij geven 6 miljard aan de burgers. Dat zijn ook uw kiezers. Natuurlijk hebben we aandacht voor de kinderen. Dat heb ik u net gezegd. We spelen 1,5 miljard vrij voor groepen in de knel, zodat de armoede onder kinderen en burgers niet oploopt. Dat heb ik u ook net gezegd. Wij zetten stappen in de goede richting. Wij zetten tenminste stappen. U loopt alleen maar te roepoeteren, maar u zet geen stappen. U zegt wel dat het allemaal zo belangrijk is, maar regeren is ook kijken: kunnen we het geld missen, hebben we daar een budget voor, hebben we een dekking? Roepen "geef maar, geef maar", "8 miljard, wat maakt het uit" en "we zien wel, na ons de zondvloed": zo werkt het echte leven als je regeert niet.

Mevrouw Inge van Dijk (CDA):

Ik wil het over dat echte leven hebben. De heer Van Dijk zit inmiddels heel lang in de Kamer. Als ik zijn verhaal zo hoor, denk ik: ai, volgens mij is hij wel heel erg in de Haagse bubbel terechtgekomen. Het echte leven van mensen en de echte koopkrachtplaatjes zien er immers als volgt uit. Op zaterdagmorgen gaat een gezin lokaal, in het dorp of de stad waar ze wonen boodschappen doen. Ze worden geconfronteerd met hogere parkeertarieven. Wat doen ze? Ze zetten de auto iets verder weg, gaan boodschappen doen en rijden met hun winkelwagentje terug naar de auto; hobbelt, hobbelt, hobbelt over de stoep, want er is geen geld om een stoep fatsoenlijk te onderhouden. Vervolgens komen ze thuis en zegt de dochter: ik denk dat ik van voetbal af moet, want de contributie wordt zo hoog — in de subsidies wordt lokaal gesneden — dat we het niet meer kunnen betalen. Zo kan ik nog wel even doorgaan. De OZB gaat stijgen. U heeft het ook over de armoedepakketten, maar die worden vaak uitgevoerd door gemeentes, die zeggen: als het geen wettelijke taak is, moeten we misschien maar gaan snijden, want we komen niet meer rond. Ik zeg heel simpel: niks positief koopkrachtplaatje, onder aan de streep is het gewoon dik negatief. Hoe denkt de PVV over het toch beter gaan financieren van onze decentrale overheden, die nu weer de kastanjes uit het vuur mogen halen, wat voor de koopkracht onderaan de streep niet positief is?

De heer Tony van Dijk (PVV):

Ik wil niks zeggen, maar het CDA heeft de vorige keer en de keer daarvoor, de keer daar weer voor en de keer daar weer voor aan de knoppen gezeten. Dat had u dus allemaal kunnen regelen. Tegen die parkeertarieven hebben wij altijd

geageerd. Die stoepen, de boodschappen en alle dingen die u noemt, had u allemaal kunnen regelen. En nu moeten wij — we zitten er net een maand — allemaal gaan oplossen wat u heeft laten liggen al die jaren.

De voorzitter:

Wat mevrouw Van Dijk heeft laten liggen al die jaren.

De heer Tony van Dijk (PVV):

Wat mevrouw Van Dijk heeft laten liggen. Met andere woorden, we zetten stappen in de goede richting. Ik heb net gezegd dat er €320 bij komt voor elk gezin; het CPB heeft het berekend. Dat geeft een beetje lucht. Wat ons betreft kon dat ook een tandje meer, maar het zit er niet in. Wat betreft het Gemeentefonds en het Provinciefonds heb ik begrepen dat er een onderzoek is gepland om te kijken of die wel genoeg krijgen. Dat komt begin volgend jaar. Dat wachten we af. Ik vind natuurlijk ook dat de gemeentes boter bij de vis moeten krijgen voor de taken die ze doen.

Mevrouw Inge van Dijk (CDA):

Met dat laatste ben ik heel erg blij. Natuurlijk had ik verwacht dat de PVV ging zeggen "mevrouw Van Dijk heeft altijd in de coalitie gezeten". Maar mevrouw Van Dijk heeft ook moties ingediend om bijvoorbeeld de opschalingskorting terug te draaien. Het is dus niet zo dat wij in de coalitie alleen maar hebben zitten kijken met dichte ogen. We hebben wel degelijk geprobeerd om daar verbetering in aan te brengen. Maar ik ben blij met het laatste bericht, en daarom ga ik nu weer snel zitten. Later ga ik daar hopelijk profijt van hebben.

De heer Tony van Dijk (PVV):

Volgens mij is de opschalingskorting teruggedraaid. De trap-op-trap-afberekening is ook veranderd in een percentage van het bbp, wat ook gunstiger zou moeten zijn voor gemeentes en provincies. Dus van twee kanten wordt u bediend.

De heer Van der Lee (GroenLinks-PvdA):

De heer Van Dijk stemde vorig jaar in met het verhogen van het tarief in box 2. Daar zit ook heel veel vermogen in. En wat doet hij nu? Hij accepteert dat dit tarief omlaaggaat. Hij was er vorig jaar nog trots op dat de PVV überhaupt geen begrotingsanker heeft, maar nu staat hij hier dingen te verdedigen — echt, hij is nog geen schim van zichzelf — die hij vroeger absurd vond. Dat kan, hè. Het kan verkeren als je regeringsverantwoordelijkheid draagt. Maar de heer Van Dijk moet toch erkennen dat er nu systematisch sprake is van slechte ramingen, van een grote overschatting van de uitgaven — 30 miljard sinds 2015 — maar van een nog veel grotere overschatting van de inkomsten, namelijk 88 miljard. Dat geld is totaal niet uitgegeven. Ik vind dat de heer Van Dijk ervoor zou moeten pleiten dat we minder conservatief gaan boekhouden en dat we niet nu ad hoc maatregelen moeten nemen die de gewone mensen in hun koopkracht raken. Dat zou toch de kern van de oude Tony van Dijk zijn geweest?

De heer Tony van Dijk (PVV):

Ik kom er ook straks op terug in mijn verhaal dat ik zeker pleit voor meer betrouwbaar en meer accuraat boekhouden. Het is natuurlijk van de gekke dat de onderuitputting uit de klauwen loopt. En dat is al drie jaar aan de gang; ik zeg het zo in mijn tekst. Ik vind ook dat daar goed naar gekeken moet worden. Ik heb begrepen dat NSC gaat vragen om een Rekenkameronderzoek om dat in ieder geval voor de toekomst te voorkomen.

De voorzitter:

Daar komt u straks nog op in uw tekst.

De heer Van der Lee (GroenLinks-PvdA):

Nieuw onderzoek, daar kopen we eerlijk gezegd niks voor. Dit is allang onderzocht, ook door de Studiegroep Begrotingsruimte, die deze trend al aangaf. Het is niet de afgelopen drie jaar zo, maar al vijftien jaar! Gemiddeld gaat het daarbij om 0,7% bbp. Dat is gemiddeld 7 miljard euro per jaar. Nu moet ernaar gehandeld worden. Want gewone mensen zijn nu de dupe. Die moeten de box 3-compensatie ophoesten. Ik erken dat die compensatie een juridische plicht is, maar we kunnen 'm gewoon in het saldo laten lopen dit jaar. Dat doet het kabinet zelf ook voor 6,4 miljard. Waarom niet de hele 10 miljard? Dat is toch een hele logische vraag en een logische conclusie?

De heer Tony van Dijk (PVV):

Zeker. Wij laten 'm voor driekwart in het saldo lopen en voor één kwart niet. Daar is voor gekozen in coalitieverband. Ik ga nu niet zeggen wie daarvoor gepleit heeft of wat dan ook. Dat doet er niet toe. Dat is de uitkomst van de onderhandelingen. We hebben gezegd: driekwart loopt in het saldo en voor één kwart zoeken we een deugdelijke dekking.

Mevrouw Teunissen (PvdD):

Eerlijk gezegd ben ik wel een beetje boos geworden nadat de heer Van Dijk in reactie op de heer Dijk van de SP zei dat er helemaal geen cadeautjes naar de rijken en de vermogenden gaan en dat dat een vals frame zou zijn. De heer Van Dijk zegt: burgers gaan er 6 miljard op vooruit. Maar de heer Dijk van de SP geeft terecht aan dat 150.000 kinderen in armoede leven. Ik heb een heel concrete vraag aan de heer Van Dijk. Als we dat nu niet oplossen en wel de overdrachtsbelasting bij de aankoop van een tweede woning verlagen in een tijd dat we krapte hebben op de woningmarkt, wat is dan de logica daarachter?

De heer Tony van Dijk (PVV):

De logica is een stukje proportionaliteit. We hebben dus 6 miljard voor burgers. Ik kan het rijtje wel opnoemen, als u dat wilt. Dat gaat over inkomstenbelasting en kindgebonden budget tot en met het eigen risico, energiebelasting en accijnzen op brandstof. Dat zijn allemaal cadeautjes voor de burgers. Die tellen op tot 6 miljard. En inderdaad, er zit dan ook iets in om het bedrijfsleven tegemoet te komen. Dat telt op tot 1,12 miljard. Zo is de verhouding. Dat is eruit gekomen. Ik had ook liever 100 miljard gehad voor burgers. Maar je onderhandelt en het is geven en nemen. Uiteindelijk komt dit eruit. De verhouding 6:1 vind ik een heel goed te verdedigen verhaal.

Mevrouw Teunissen (PvdD):

Het is natuurlijk altijd makkelijk om te zeggen: als ik in een kabinet zit, is het geven en nemen. Maar de PVV heeft mooie sier gemaakt tijdens de verkiezingen met bestaanszekerheid. Dat is het woord dat we overal hoorden. Ik noem dan de meest kwetsbare groep in Nederland: kinderen die in armoede leven. Een op de twintig kinderen heeft geen eigen bed. Een op de vier kinderen ontbijt niet. Dan zegt de PVV hier: ja, het is een beetje geven en nemen. Mijn vraag is nogmaals: waarom kiest de PVV dan wel voor het verrijken van mensen die al geld hebben en zich een tweede woning kunnen veroorloven, en maakt ze het hen nog een beetje makkelijker, maar laat ze deze kinderen volledig stikken?

De heer Tony van Dijk (PVV):

Kijk, "volledig stikken" is weer zo'n ... Wij zorgen ervoor dat de armoede onder kinderen niet oploopt. Die was anders opgelopen. Dat hebben we weten te voorkomen. En er komt volgend jaar heel veel geld bij voor het kindgebonden budget: €184 per kind. Dat is bedoeld voor gezinnen die het niet breed hebben. Die krijgen die €184 per kind extra van dit kabinet. Dat telt op tot 300 miljoen. Dat is wat we doen voor de kinderen. Natuurlijk, misschien doen we volgend jaar nog wat extra's. Ik hoop dat het kan. Maar we hebben nu met de realiteit te maken. We kunnen niet onbeperkt geld uitgeven. We hebben 300 miljoen vrijgemaakt, speciaal voor de kinderen, voor het kindgebonden budget. Ik zou zeggen: tel uw zegeningen.

Mevrouw Teunissen (PvdD):

Dit is geen concreet antwoord op mijn vraag. Ik kan niet anders dan concluderen dat de PVV mooie sier heeft gemaakt met bestaanszekerheid en dat het er nu sterk op lijkt dat ze zich te veel heeft laten meevoeren met het neoliberale beleid van de VVD. Daaruit blijkt al jaren dat het niet goed is voor Nederland, dat het niet goed is voor mensen die het echt nodig hebben, die echt in armoede zitten, en de hardwerkende Nederlanders.

De heer Tony van Dijk (PVV):

Ik hoor geen vraag.

De heer Van Houwelingen (FVD):

De heer Van Dijk zegt een aantal keer terecht "we hebben geen 76 zetels" en "het is geven en nemen". Maar de PVV is natuurlijk wel verreweg de grootste partij in deze coalitie en komt al bijna op de helft van die 76 zetels. Als ik dan kijk naar de begroting, is het wel heel teleurstellend wat de PVV voor elkaar heeft gekregen. Ik ga even een paar voorbeelden af, met uw goedvinden, voorzitter. Dit is de eerste vraag. De PVV heeft in haar verkiezingsprogramma opgeschreven: "De Klimaatwet, het Klimaatakkoord en alle andere klimaatmaatregelen gaan direct door de shredder. Geen miljardenverspilling aan zinloze klimaathobby's, maar meer geld voor onze mensen." Daar ben ik het helemaal mee eens. Dat is een goed standpunt. Dan kijk ik vervolgens in de begroting. Wat zien we dan? In 2023 — toen zat de PVV nog niet in de regering — wordt in totaal 4,6 miljard aan klimaat uitgegeven. In 2024 is dat 5,6 miljard. Volgend jaar is het 6,1 miljard. Het loopt dus steeds verder op. Hoe is dit nou mogelijk, vraag ik aan de heer Van Dijk. Als je hier helemaal tegen bent — dat is een goed standpunt van de PVV

— dan zou je toch op z'n minst verwachten dat u die stijging weet om te zetten in een daling? Maar het stijgt verder door.

De heer **Tony van Dijk** (PVV):

We hebben sowieso op subsidies 1 miljard en op het Klimaatfonds zelf 1,2 miljard gekort. Dat is toch 2,2 miljard. Het stikstoffonds met 20 miljard hebben we helemaal de nek omgedraaid. We konden niet alles. We hadden liever het groeifonds, het stikstoffonds, het Klimaatfonds, optelend tot 80 miljard, geschrapt en teruggegeven aan de burgers. Dan was de heer Dijk ook blij geweest. Maar dat kon niet, want in coalitieverband moesten we kiezen, "jij krijgt een beetje van dit, jij krijgt een beetje van dat", en dit is dus de uitkomst van wat er is gebeurd. En 2,2 miljard op het Klimaatfonds.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Ja, maar als we tabel 56 — kijkt u maar na — in de Miljoenennota lezen, dan zien we dus dat de totale uitgaven, waar we allebei in geïnteresseerd zijn, zijn gestegen. Nogmaals, daar kunt u toch onmogelijk blij mee zijn? U zei het van een paar posten, maar het totaal neemt toe. Er wordt meer uitgegeven onder de PVV aan dit soort klimaathobby's.

De heer **Tony van Dijk** (PVV):

Nee, maar dat is het basispad. Het Klimaatfonds telt op tot 35 miljard en elk jaar wordt er, afhankelijk van de plannen, projecten en menskracht, geld uitgegeven. Het basispad is dat het volgend jaar 6 miljard is, en waarschijnlijk het jaar erna misschien nog meer.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Fijn om te horen dat de heer Van Dijk toegeeft ...

De **voorzitter**:

De heer Van Dijk geeft het toe.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

De heer Van Dijk geeft dus toe dat er onder de PVV meer aan klimaat wordt besteed.

En dan het tweede punt: Oekraïne. Ik lees in de begroting dat daar in totaal 7,3 miljard aan wordt uitgegeven. Aan Oekraïne! We geven in dit land aan onze bijstand per jaar 7 miljard uit. Dus we gaan volgend jaar onder dit PVV-kabinet meer geld aan Oekraïne geven dan in totaal aan de hele bijstand wordt uitgegeven, aan mensen die het hier moeilijk hebben in Nederland. Hoe kan de PVV daar nou zijn handtekening onder zetten?

De heer **Tony van Dijk** (PVV):

Tja, we hebben geen 76 zetels. Dus dat is de uitkomst van de onderhandelingen: Oekraïne blijft zoals het is. Wij hadden het graag anders gezien; dat heeft u in ons verkiezingsprogramma kunnen lezen. Dat hebben we niet gehaald. Maar we hebben wél het strengste asielsebeleid ooit. En als jullie nou allemaal een beetje zouden meewerken om die grenzen te sluiten, dan hebben we 9 miljard over, dat we nu uitgeven aan asielopvang — en aan Oekraïne, eerlijk is eerlijk. Maar dan hebben we dat geld over, kunnen we dat

weer aan de armoede van kinderen besteden en noem maar op. Maar daar is niet voor gekozen. Het is toch zo makkelijk als wat? We hebben voor asiel 1 miljard staan. Wij willen op asielopvang 9 miljard bezuinigen.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Dat is mij dan toch echt te makkelijk. De PVV zegt "we moesten geld geven aan Oekraïne", maar daaraan wordt een gigantisch bedrag gegeven: 7,3 miljard euro, meer dan de hele bijstand. Je zou dan toch verwachten van een kabinet onder leiding van de PVV — want u bent ook tegen die steun; of u bent er kritisch op, net als wij — dat het dat in ieder geval binnen de perken weet te houden en daar niet zo'n gigantisch bedrag aan gaat uitgeven. Hebt u zich dan niet totaal laten wegspeelen aan die tafel?

De heer **Tony van Dijk** (PVV):

Nou, niet helemaal. We hebben natuurlijk een heleboel andere dingen binnengehaald. Maar inderdaad, uit de onderhandelingen is gekomen dat wij niet op Oekraïne gaan beknabbelen en bezuinigen, en noem maar op. Want dat is een oorlog op ons continent, en dus ondersteunen wij Oekraïne volmondig.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Dan het volgende voorbeeld waar we helaas ook teleurgesteld over waren: ontwikkelingshulp. Daar zijn we het over eens, onze beide partijen, dat we daar niet zo veel aan willen uitgeven. En dan kijk ik hier ook weer naar hoeveel er begroot is: in 2023 3,8 miljard, in 2024 3,6 miljard en in 2025 ook 3,6 miljard. Daar gaat 40 miljoen af op een begroting van 3,6 miljard. Dus als het gaat over ontwikkelingshulp, hoe kunt u daar dan uw handtekening onder zetten?

De heer **Tony van Dijk** (PVV):

Ontwikkelingshulp is nou een van de zaken die we wél hebben binnengehaald door die 2,5 miljard om te buigen. Dat is een historisch groot bedrag: 2,5 miljard op ontwikkelingshulp ombuigen, per jaar! Dat moet voor u bijna een natte droom zijn.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

De begroting van BuHa-OS, daar valt de ontwikkelingshulp toch onder? Die blijft constant. Dat zien we in de Miljoenennota zelf staan. Daar wordt dus 40 miljoen op bezuinigd, op 3,6 miljard. Daar kan de PVV toch niet ...

De heer **Tony van Dijk** (PVV):

Kijk, ontwikkelingshulp groeit natuurlijk in de tijd; omdat de economie groeit, groeit de ontwikkelingshulp. Maar wij blijven bij 2,5 miljard. Dat kunt u zien in het hoofdlijnenakkoord. 2,5 miljard per jaar buigen wij om op ontwikkelingshulp. In vier jaar tijd zou dat dan 10 miljard zijn.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Oké, en dan nog een voorbeeld: de NPO. We willen allebei de NPO afschaffen, de PVV en FVD. Er gaat een miljard per jaar naar de NPO, hè. En dan weet u een bezuiniging binnen te slepen van 100 miljoen, als grootste regeringspartij. Die

andere partijen willen dat ook. Hoe kom je dan op 100 miljoen uit?

De heer **Tony van Dijk** (PVV):

Ja, hoe kom je ergens op uit? Ik heb gevochten als een leeuw voor dat miljard, en het is 100 miljoen geworden. We hebben geen 76 zetels. Ik ben blij dat er iets gebeurt op de publieke omroep, want er waren partijen bij die helemaal niks wilden doen op de publieke omroep.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Afsluitend, want ik loop volgens mij tegen het eind van mijn interrupties. Ik geloof dat u gevochten heeft als een leeuw, maar ik hoop dat u van mij begrijpt dat het wel heel teleurstellend is. Ik had nog meer voorbeelden kunnen geven. Denk aan het slavernijverleden. Daar gaat ook geld naartoe. Het is gewoon heel teleurstellend, want u bent toch de grootste regeringspartij. U heeft, denk ik, zo veel water bij de wijn gedaan ...

De **voorzitter**:

De heer Van Dijk heeft zo veel water bij de wijn gedaan ...

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

De heer Van Dijk heeft zo veel water bij de wijn gedaan dat er voor mijn gevoel alleen nog maar water over is. Dat is heel erg jammer.

De heer **Tony van Dijk** (PVV):

Wat ons betreft is dat dus niet zo. We hebben ook heel veel teruggekregen. Ik noem het eigen risico dat meer dan gehalveerd wordt, de brandstofaccijns en het kindgebonden budget voor de kinderarmoede. Er zijn heel veel dingen die we wel hebben binnengehaald, maar er zijn ook dingen die we niet voor elkaar hebben gekregen. Zo is het leven in Nederland coalitieland.

De heer **Vijlbrief** (D66):

De heer Van Dijk is achttien jaar of zo in de Kamer. Het regeren heeft hij zich helemaal eigen gemaakt. Ik ben er ontzettend trots op dat dat gelukt is. Maar het is niet zo netjes dat hij de hele tijd met jij-bakken smijt richting de oppositie. Doe dat nou niet. U moet niet tegen mevrouw Van Dijk gaan zeggen: u heeft jarenlang geregeerd. Dat is heel flauw, want u doet nu zelf verder ook niks meer. U zit gewoon in de coalitie en u sluit zich daarbij aan. Dat is prima, maar doe nou niet steeds jij-bakken.

Ik heb een vraag aan de heer Van Dijk. We hebben tijdens de Algemene Politieke Beschouwingen geconstateerd dat er een weeskind in dit regeerakkoord zit: de btw-verhoging. Daar was uw leider helemaal niet blij mee. Eigenlijk is niemand in de coalitie blij met de btw-verhoging. Ik vroeg me af of de heer Van Dijk bereid is om te praten over een andere dekking voor de boete die er onder andere gaat worden gezet op lezen, op het halen van een zwemdiploma voor kinderen en op de sportschool, waar 7 miljoen Nederlanders door geraakt worden? Is hij bereid om daarover te praten of zit hij nu al helemaal in de coalitiediscipline dat daar zelfs niet over te praten valt?

De heer **Tony van Dijk** (PVV):

Nee, kijk, we zijn met z'n vieren. U zag bij de Politieke Beschouwingen ook dat de btw-verhoging niemand van ons vieren lekker zat. Maar eerlijk is eerlijk: het levert wel 2 miljard op. Mocht er een andere dekking zijn waar wij alle vier mee kunnen leven, dan staan wij daar natuurlijk voor open. Maar in principe hebben we voor deze weg gekozen en moeten we alle vier in consensus daarover beslissen.

De heer **Vijlbrief** (D66):

Ik begrijp hoe het werkt. Wij zitten ook weleens in een coalitie, dus dat begrijp ik allemaal. Maar als er dekkingen komen die bijvoorbeeld uit het PVV-verkiezingsprogramma komen, dan is de heer Van Dijk dus wel bereid om daarover mee te denken?

De heer **Tony van Dijk** (PVV):

Natuurlijk.

De heer **Vijlbrief** (D66):

Dan constateer ik dat. Dan zien we elkaar nog.

De heer **Flach** (SGP):

Hulp aan weeskinderen, het slaan van waterputten, het aanpakken van allerlei ziektes in verre landen. Dat is wat er gebeurt met geld voor ontwikkelingshulp. Ik hoor de heer Van Dijk net vol trots zeggen dat het de meest historische ombuiging op ontwikkelingshulp is, terwijl dit geld naar heel kwetsbare mensen gaat. Als ik dat dan koppel aan het strengste asielbeleid ooit, houdt de liefde van de PVV voor de kwetsbare medemens dan echt op bij de Nederlandse grens?

De heer **Tony van Dijk** (PVV):

We zijn Nederlandse volksvertegenwoordigers. We handelen inderdaad in het belang van Nederland en de mensen in Nederland. Zolang er nog rijen staan bij de voedselbanken, zolang een op de twee Nederlanders zijn rekeningen niet kan betalen, ligt daar inderdaad onze prioriteit.

De heer **Flach** (SGP):

Ik constateer dat het antwoord ja is. We hebben hier voedselbanken en dat moeten we aanpakken, maar tegelijkertijd kunnen we ook niet de mensen in nood in andere landen laten sterven. Daar hebben we als een van de rijkste landen ter wereld ook een morele verantwoordelijkheid voor. Ik vind het eigenlijk ongepast dat u zo trots bent op die ombuiging.

De heer **Tony van Dijk** (PVV):

U vindt het heel ongepast. U noemt ons "een van de rijkste landen ter wereld". U moet maar eens gaan kijken in de wijken van Nederland. Waar zitten die rijkste mensen van Nederland, in "een van de rijkste landen ter wereld"? Ik zie namelijk alleen maar mensen die de touwtjes niet aan elkaar kunnen knopen. U loopt te strooien met miljarden naar het buitenland alsof u te veel heeft. Dat moet u tegen die mensen zeggen. Het is niet voor niks dat wij hier met 37 zetels zitten en u met — wat is het? — 2 of 3 of zo.

De heer **Van der Lee** (GroenLinks-PvdA):

Ik wil toch nog even duidelijkheid hebben over welke afspraak de coalitiepartijen hebben gemaakt. Ik citeer: "We wijzigen deze rijksbegroting niet meer. Dat is zo afgesproken en afspraak is afspraak." Aldus uw collega uit de coalitie Tjebbe van Oostenbruggen van NSC. Is dat de afspraak? Of is de afspraak: we wijzigen alleen als we het alle vier eens zijn over een alternatieve dekking? Kan de heer Van Dijk mij één voorbeeld geven van een dekking die nog niet gebruikt is in de Miljoenennota waar deze vier partijen het over eens zijn? Kan hij één voorbeeld noemen?

De heer **Tony van Dijk** (PVV):

Oeh, waar alle vier partijen ... Nou, we hebben zes maanden onderhandeld, dus de meeste dekkingen zijn wel voorbijgekomen. Maar, wie weet. Verras ons. We zijn best bereid overal naar te kijken. We gooien de deur niet dicht. Naar wat Tjebbe heeft gezegd, kunt u hem zelf vragen.

De **voorzitter**:

Met "Tjebbe" bedoelt u denk ik "de heer Van Oostenbruggen"?

De heer **Tony van Dijk** (PVV):

Ja, de heer Van Oostenbruggen. U hebt mij dat in ieder geval niet horen zeggen.

De **voorzitter**:

Prima. U bent al twee minuten gevorderd in uw bijdrage van vandaag. Ik wens u veel succes met de rest.

De heer **Tony van Dijk** (PVV):

Ik heb 30 minuten hè jongens! Ga er dus maar even voor zitten.

Voorzitter. Na maanden onderhandelen en ondanks de recente tegenvallers gaat iedereen er in koopkracht met een klein plusje op vooruit. Dat is op zich al een prestatie. Zoals ik al zei: een doorsneehuishouden gaat er met €320 per jaar op vooruit. We betalen dit onder meer door te snijden in linkse hobby's. Ik noem: minder ontwikkelingshulp, minder geld voor asiel, minder afdracht aan de Europese Unie, minder subsidies, minder publieke omroep en minder ambtenaren. Dat alleen telt al op tot 8 miljard. Het kan allemaal zo veel minder. Dat geld geven we terug aan de burgers. Gelukkig waren de vier partijen het hier snel over eens. De neuzen staan wat dat betreft in dezelfde richting. Het kabinet verlaagt volgend jaar de lasten voor burgers met 6 miljard. De inkomstenbelasting gaat omlaag, evenals de energiebelasting, de brandstofaccijnzen en het eigen risico. Alles gaat omlaag. Voor de mensen met een kleine portemonnee gaan ook nog eens de huurtoeslag en het kindgebonden budget omhoog. De dubbele heffingskorting in de bijstand wordt bevroren. Ook wordt voor hen het tijdelijke energiefonds verlengd en blijven de schoolmaaltijden gratis. Kortom, het kabinet heeft aandacht voor de groepen in de samenleving die het niet breed hebben. Dat is een goede zaak. Is het voldoende? Nee, maar het is wel een begin. Volgend jaar gaat de inkomstenbelasting weer verder omlaag.

Naast deze lastenverlaging zien we helaas ook lastenverzwaringen. Die waren helaas noodzakelijk om de overheidsfinanciën op orde te houden. Maatregelen als de btw-verhogingen zijn niet erg populair, maar leveren wel veel geld op. Ook de verhogingen van de heffingskorting, de kansspelbelasting en de vliegbelasting hadden we liever anders gezien, maar waren een uitkomst van de onderhandelingen. De PVV heeft ervoor gevochten om het eigen risico met meer dan de helft te verlagen. De minister in vak K kan beamen dat we dat binnen hebben gehaald. Dat kost alleen al 4,5 miljard. Ook ondernemers worden door het kabinet niet vergeten. Dit kabinet houdt oog voor het vestigingsklimaat en erkent de waarde van een gezond, vitaal bedrijfsleven. Bedrijven kunnen dan ook blij zijn dat er eindelijk weer een nieuwe wind gaat waaien in Nederland. Ook gaat er flink gesneden worden in het oerwoud van regels. Ondernemers moeten weer kunnen ondernemen.

Voorzitter. We hebben ook aan de oppositie gedacht. We zijn die tegemoetgekomen. De gratis schoolmaaltijden worden verlengd. De versobering van de giftenaftrek wordt teruggedraaid. De scholen worden gecompenseerd voor de btw-verhoging op leermiddelen. Verder verlagen we de belasting op aardgas in deze kabinetsperiode en hierdoor besparen huishoudens op termijn €50. Ten slotte hebben we weten te voorkomen dat de benzine aan de pomp nog duurder wordt. Zonder ingrijpen was deze per 1 januari met €0,20 per liter omhooggeschoten. De benzine is al onbetaalbaar. Deze ingreep van 1,5 miljard euro is puur bedoeld om erger te voorkomen.

Voorzitter. Dan het overschot. Het kabinet waarschuwt telkens voor te grote tekorten en deze minister bewaakt de Europese grens van het tekort van 3% met zijn leven, maar wat mij opvalt is de grote onderuitputting, elk jaar weer. De overheid krijgt het geld gewoon niet uitgegeven en raamt de uitgaven structureel te hoog, veel te hoog. In 2022 voorspelde men een tekort van 21 miljard en het werd nul. In 2023 dacht men dat het tekort zou uitkomen op 3% en het werd een overschot van 0,3%, een verschil van 33 miljard. Hetzelfde lijkt zich dit jaar te herhalen. In de eerste helft was er een overschot van maar liefst 8 miljard. Het tekort wordt dan niet 1,6%, zoals gedacht, maar 0,7%. Hoe realistisch zijn deze ramingen? Hier gaat namelijk iets goed fout, zowel aan de uitgaven- als aan de inkomstenkant. De heer Van der Lee zei het al: er is sinds 2015 88 miljard te laag ingeschat aan de inkomstenkant. Hoe kan dat? Wordt er soms bewust te conservatief begroot om daarna de meevallers te kunnen incasseren en de staatsschuld af te lossen? We zien namelijk dat de staatsschuld op dit moment is gedaald naar 43,2%, de laagste stand sinds 1979. Wat betekent dit voor dit jaar en de komende jaren, vraag ik aan de minister. Gaat de minister de begroting nog actualiseren, bijstellen, op basis van de laatste cijfers? Zijn we onszelf niet structureel arm aan het rekenen? Ziet de minister nog ruimte om voor dit jaar iets extra's te doen voor de burgers of wellicht voor de kinderen? Graag een reactie.

De heer **Dijk** (SP):

Ik heb hier toch nog een vraag over. Ik probeer het debat een beetje te lezen. Ik denk dat hier de aankomende twee dagen wel zo ongeveer de crux zit. Ik wil vragen hoe de PVV hiernaar kijkt. U vraagt net of er nog ruimte is voor bijvoorbeeld kinderen en armoede. Maar ik vraag u nogmaals wat u dan zelf vindt. Dat helpt ons in het debat, ook richting het kabinet. U wilde een extraparlementair kabinet.

Dat is er. Dan helpt het ons als u zegt wat de inzet van de PVV is. Laten we er dan niet een heel technocratisch debat van maken en nog een keer gaan onderzoeken hoe dat zit met die onderbesteding en die extra inkomsten. U weet dat dat al vijftien jaar zo is. Dat is net ook al een aantal keer aangegeven. U mag hier wel iets helderder over zijn. Dat helpt ons ook in het debat om te zien waar wij enige ruimte kunnen vinden.

De heer Tony van Dijk (PVV):

Ik heb het al gezegd. Ik vraag me in eerste instantie af hoe het in godsnaam mogelijk is dat die uitgaven en inkomsten zo verkeerd worden begroot. Vervolgens vraag ik aan de minister hoe dat zit. Hoe kan dat en wat impliceert dat? Wordt daardoor de begroting geactualiseerd of bijgesteld en ontstaat er daardoor ruimte? Dat zijn vragen die ik aan deze minister stel. Ik wacht even het antwoord af.

Voorzitter. De tegenvallers. Eerlijk is eerlijk, het kabinet werd ook geconfronteerd met flinke tegenvallers. Het box 3-debacle kostte 10 miljard en de toeslagenaffaire een extra 2,3 miljard. Ook die tegenslagen heeft het kabinet weten op te vangen, grotendeels zonder de rekening bij de belastingbetaler neer te leggen. Maar geheel pijnloos is het niet. Voor volgend jaar had de lastenverlichting voor burgers 1,5 miljard hoger kunnen zijn als we deze tegenvallers niet hadden gehad. Maar deze extra koopkracht maken we in de jaren daarna weer goed.

Voorzitter. De bestaanszekerheid staat ook op de agenda. Na jarenlang van sappelen en het inleveren van koopkracht — de koopkracht daalde vorig jaar met 0,6% en het jaar daarvoor met 2,5% — krijgen de mensen eindelijk weer een klein beetje lucht. Nederland is voor veel mensen veel te duur geworden en dat moet anders. Dat heeft dan ook de hoogste prioriteit. Speciaal voor mensen in de knel hebben we, zoals ik al zei, 1,5 miljard gereserveerd door het kindgebonden budget en de huurtoeslag in 2026 te verhogen. Alsof dat niet genoeg is, bevriezen we ook nog eens een keer de dubbele heffingskorting. Ook aan werkenden is gedacht. Werken moet weer gaan lonen. Volgens Visma Raet krijgt iemand met een modaal inkomen volgend jaar €500 extra op zijn loonstrookje en iemand met een minimumloon €300. Tot zover het goede nieuws.

Nu zet ik weer even de oppositiepet op. De oude Tony van Dijk. Want er is nog veel werk aan de winkel en de toekomst is uiterst onzeker. Het CPB voorspelt dan wel een economische groei van 1,5%, maar wat als Duitsland in een recessie komt? Het ziet er daar niet goed uit. Volkswagen wil 30.000 banen schrappen, een kwart van alle banen. Als Duitsland niest, worden wij verkouden. Wat als Frankrijk onderuitgaat? Dat land kampt met een historisch tekort van 150 miljard en een schuld van 3.000 miljard. Het betaalt alleen al 50 miljard aan rente over de staatsschuld. Als deze landen omvallen, trekken ze ons mee. Kan de minister daarop reflecteren?

Ook maken we ons zorgen over het aantal faillissementen. Deze week zag Atradius een stijging van 31% van het aantal faillissementen in Nederland, de grootste stijging wereldwijd. Dat zou bij de minister toch alarmbellen moeten laten afgaan? We staan in de verkeerde rijtjes. Gisteren bleek ook dat Nederland met een inflatie van 3,3% de een na hoogste inflatie van Europa heeft, op België na. Twee keer zo hoog

als Duitsland en twee keer zo hoog als het gemiddelde in Europa. Hoe is dit te verklaren? Nederland is gewoon te duur geworden voor de mensen. En dan laat deze minister het ook nog eens gebeuren dat bedrijven de hoge inflatie misbruiken om de prijzen extra te verhogen, de bekende graaiflatie. De consument is de dupe en kan zijn boodschappen en rekeningen niet meer betalen. Uit een Rabobankanalyse blijkt dat het bedrijfsleven de prijzen heeft verhoogd met 20% meer dan de kostenstijging rechtvaardigt. Dat betekent 20% extra winst. De ACM staat machteloos. Wat gaat de minister doen tegen dit marktfalen? Heeft de ACM wel genoeg gereedschap om hiertegen op te treden?

De heer Vijlbrief (D66):

Ik ben ook bezorgd over de inflatie, maar dat komt straks. Even over de eerste opmerking van de heer Van Dijk, namelijk dat we in het verkeerde rijtje staan. Hij pakte daar Frankrijk bij. Ik heb hem ook een aantal keren horen zeggen dat er, als hij 76 zetels had, een heel andere begroting zou liggen. Dan lag er namelijk een soort Franse begroting, want dan zou u overal extra geld aan hebben uitgegeven. U zei: dan had ik de armoede opgelost, dan had ik de btw verlaagd, et cetera. Waar wilt u nou bij horen? Ik ga nu toch de minister helpen. Wilt u nou horen bij dat rijtje van Frankrijk, of bij waar de PVV eigenlijk hoort — Tony van Dijk origineel — of wilt u horen bij de coalitie met de PVV?

De heer Tony van Dijk (PVV):

Ik wil zeker niet bij het rijtje van Frankrijk horen. U verwijt ons een beetje dat wij met de Franse slag begrotingen in elkaar timmeren. Alle plannen die we hadden, zijn gedekt, maar het zijn niet uw dekkingen. Wij hebben het Klimaatfonds, dat is al 35 miljard. De ontwikkelingshulp is al 6 miljard. Ik bedoel: hoeveel geld wil je hebben? Wij hebben het over laaghangend fruit en linkse hobby's van D66 die wij zouden schrappen. In plaats van de rekening te leggen bij de rijken en de bedrijven, zoals de linkerkant van deze Kamer wil, plukken wij eerst het laaghangend fruit bij de linkse hobby's. Dat is onze keuze.

De heer Vijlbrief (D66):

Een moeizaam verhaal over laaghangend fruit. Ik kan het niet meer volgen. Ik hoor overigens niet bij links, maar bij het midden. Ik stel een simpele vraag. De simpele vraag is: als ik uw lijstje optel van wat u allemaal zou doen met 76 zetels, dan heeft u echt niet genoeg aan de ontwikkelingshulp. Het Klimaatfonds is een fonds en dat geld raakt op. Dat is geen structureel geld. We staan hier als woordvoerders Financiën. Hoe zou u dat allemaal dekken?

De heer Tony van Dijk (PVV):

Ik ga nu niet eventjes zeggen hoe dat allemaal precies is gedekt, maar het is allemaal gedekt. We hebben het Klimaatfonds, het stikstofonds, ontwikkelingshulp en de subsidies. We hebben miljarden.

De heer Vijlbrief (D66):

Ik constateer dat de heer Van Dijk geen antwoord geeft.

De heer Dijk (SP):

Ik was even aan het wachten tot de heer Van Dijk over de inflatie begon. Daar rekende ik eerlijk gezegd al een beetje op. Hij noemde net graaiflatie. We hebben ook krimpflatie, waarbij producten worden verkocht met minder inhoud voor dezelfde prijs. Geld in de zakken van supers en voedselproducenten. Mijn vraag aan de heer Van Dijk is hoe de PVV dit wil aanpakken.

De heer **Tony van Dijk** (PVV):

Dat heb ik net gezegd. Ik vraag me het volgende af. De ACM, die kennelijk onderzoek heeft gedaan, zegt: we hebben geen instrumenten om daartegen op te treden. Maar ik vind wel dat we daartegen zouden moeten kunnen optreden. Dus ik vraag aan deze minister: kijk nog eens naar de ACM. Heeft die wel genoeg gereedschap in de kist om daartegen op te treden? Ik vind het immers ook schandalig dat er, in tijden van hoge inflatie, door bedrijven nog eens extra wordt opgeplust, waardoor extra winsten ontstaan. Andere landen hebben daar ook maatregelen tegen genomen. Ik denk bijvoorbeeld dat ze bepaalde producten hebben aangewezen waarover ze zeggen: die mag je niet in prijs verhogen, want dit zijn de eerste basisbehoeften. Dat zou een idee kunnen zijn; misschien zijn er nog andere ideeën. Maar ik vind dat we er wel iets tegen zouden moeten kunnen doen.

De heer **Dijk** (SP):

Dat klinkt goed. Ik heb het in mijn bijdrage zo meteen over dit soort voorstellen, bijvoorbeeld over de Prijzenwet, die je kunt hanteren. Die geldt nu alleen voor boeken en bladmuziek, wat ik overigens een bijzondere keuze vind. Maar zou u met mij willen optrekken? Ik ga immers een voorstel doen de komende dagen, omdat de SP inderdaad vindt dat wij, als het gaat over het bestrijden van de inflatie, moeten kijken naar voedsel voor mensen, echte basisbehoeften. U zegt daar net zelf van dat die prijzen enorm gestegen zijn. De prijs van kaas is met 30% gestegen in vier jaar. Een boterham met kaas 's ochtends is voor mensen gigantisch veel duurder geworden. Ook de huren zijn enorm gestegen. Maar wilt u met mij kijken naar bijvoorbeeld die Prijzenwet? Of we kunnen kijken naar de Consumentenprijsindex, die het CBS ieder jaar berekent; daarin kun je heel duidelijk zien hoeveel prijzen zijn gestegen en welk deel winst is en welk deel niet. Vindt u ook niet dat er gereedschappen moeten komen en dat we dit kabinet op pad moeten sturen om er in ieder geval voor volgend jaar voor te zorgen dat die prijzen gedempt en geblokkeerd worden?

De heer **Tony van Dijk** (PVV):

Die Prijzenwet gaat me misschien iets te ver. Ik zal het bekijken; ik moet me erin verdiepen. Maar wat betreft die prijsstijgingen zeg ik: ik geloof meer in een gezonde concurrentie tussen bedrijven. En kennelijk gaan ze in Nederland — dat zien we bij de banken, maar ook bij de supermarkten — niet echt met elkaar de concurrentie aan. Ze zeggen gewoon: "Wat doet de buurman? Dan zorg ik dat er een cent onder blijft." Iedereen houdt zichzelf een beetje de hand boven het hoofd. Want waarom zouden wij gaan stunten met de prijs? Waarom kost een potje pindakaas in Duitsland bij de Aldi de helft van de prijs in Nederland bij de Aldi? Ik noem maar iets, om aan te geven: hoe is dat in godsnaam mogelijk? Waarom zal de Aldi gaan stunten met zijn prijs, als het nog net 10% goedkoper is dan bij de Albert Heijn? En zo houden ze elkaar in de lift. Dus ik zou eerder denken dat de ACM moet gaan kijken: hoe zit het met onze gezonde

concurrentieverhoudingen in Nederland? Is hier sprake van marktfalen, of moeten we toch iets verzinnen en daarop ingrijpen? Nogmaals, het is niet zo makkelijk om even een Prijzenwet in het leven te roepen. We zijn immers niet van het communistische geluid dat wij gaan bepalen wat de prijs moet zijn. Ik geloof nog steeds in gezonde concurrentie.

De heer **Dijk** (SP):

Dit is onwijs voorspelbaar.

De heer **Tony van Dijk** (PVV):

Dank u.

De heer **Dijk** (SP):

Die Prijzenwet hoeven we niet in het leven te roepen. Die is er. Ik hoor eigenlijk heel weinig concrete voorstellen van de heer Van Dijk om echt iets te gaan doen aan inflatie. Ik kom zelf met een voorstel over een prijzenwet die al bestaat. Ik kom zelf met een voorstel over de Consumentenprijsindex, zodat je het kan controleren. Dus je gaat observeren, controleren, reguleren en desnoods blokkeren, als die grote supers niet gaan luisteren. Die ga je echt niet zomaar in een jaar breken, overigens; laat ik die illusie even uit uw hoofd halen. Ik ben daar een groot voorstander van, maar die gaat u niet in een keer breken. Maar ik kom nu met een voorstel, dus ik vraag aan de heer Van Dijk of hij bereid is om die Prijzenwet in te gaan zetten. Hij kan desnoods in de tweede termijn daarop terugkomen. Ik vraag hem om de Prijzenwet in te zetten om te gaan observeren, registreren, reguleren en dan te blokkeren als dat nodig is.

De heer **Tony van Dijk** (PVV):

Ik zal het bekijken. Ik kan er niet op vooruitlopen. Ik constateer het probleem, samen met de heer Dijk. Ik leg het even bij de minister om te kijken wat de ACM hierin kan betekenen. Maar om nu gelijk te gaan controleren enzovoorts; ik ben niet van de Big Brother-theorieën, van controleren, reguleren en ingrijpen. Misschien gaat dat net tien bruggen te ver.

De heer **Flach** (SGP):

Als de heer Van Dijk het mij toestaat zou ik graag met mijn drie zetels een vraag aan hem stellen. Ik hoor twee kanten in het betoog van de heer Van Dijk. In het eerste deel van zijn betoog, waarin hij de pet van zelfelicitatie op heeft gezet, zegt hij eigenlijk dat de begroting veel te conservatief geraamd is, door de structurele onderschatting van inkomsten en de overschatting van uitgaven. Op zich een terecht punt, waar ik straks ook iets over ga zeggen. Maar daarna zet de heer Van Dijk zijn oppositiepet op en waarschuwt hij voor allerlei zaken die een bedreiging kunnen vormen voor de begroting en waarover alle alarmbellen zouden moeten afgaan. Dat zijn eigenlijk twee tegengestelde geluiden, die niet allebei waar kunnen zijn. Mijn vraag is daarom: vindt de PVV de begroting te conservatief, of vindt de PVV dat de begroting nog iets conservatiever moet?

De heer **Tony van Dijk** (PVV):

Ik vind dat je realistisch moet ramen, want dan kun je realistisch sturen. Je kan niet — wat bijvoorbeeld in de zorg heel lang gebeurde — iedere keer iedereen bang maken

met de opmerking dat de zorgkosten uit de hand lopen, om vervolgens elk jaar hier in de Kamer op Verantwoordingsdag te zeggen: we hebben toch weer 2 miljard overgehouden op het zorgbudget. Dan ben je niet realistisch aan het ramen. Dan ben je iedereen bang aan het maken, terwijl je misschien de zorg veel beter had kunnen inrichten als je die 2 miljard wel had geraamd en daardoor misschien een betere zorg had kunnen leveren. Dus ik ben van het realistisch ramen.

Voorzitter. Dan de kapitaalvlucht, een ander puntje. We zien nog een ander marktfalen, en wel bij de banken. Door de lagere spaarrentes vluchten mensen steeds meer over de grens met hun spaargeld. In juni werd er 15 miljard weggesluisd van Nederlandse spaarrekeningen, twee keer zo veel als twee jaar geleden. De minister durft de banken niet aan te pakken, terwijl iedereen ziet hoe we gepakt worden. We betalen 4% tot 7,5% aan rente voor een krediet en we ontvangen nog geen procentje voor ons spaargeld. En nu wil de minister ook nog eens de oude bonuscultuur van stal halen. Nou, ik dacht het niet! Neem nu België. De overheid betaalt spaarders een rente van 2,8% via de staatsbon, waarmee ze de concurrentie aangaat met de commerciële banken. De commerciële banken wisten niet hoe snel ze de rente moesten verhogen om al die miljarden weer terug te halen naar hun balans. Met deze actie werden de banken dus gedwongen om over de brug te komen. Waarom doet de minister niet zo iets? Als Nederlanders 2,6 miljard stallen bij Italiaanse banken omdat ze daar meer rente krijgen, dan gaat er toch iets goed fout.

Tot slot nog een opmerking over de marginale druk, een graat in de keel voor alle mensen in dit huis. Werken moet lonen, zegt de minister. Dat is ook zo. Maar de vraag is of dat uurtje extra werken nog wel loont in dit land. Een alleenstaande moeder die het wettelijk minimumloon verdient, houdt in dit land €3.259 over, met alle toeslagen. Maar als zij keihard haar best doet, opleidingen volgt en meer gaat werken, kan zij wellicht doorgroeien naar een modaal salaris. Een modaal salaris is €1.250 bruto meer per maand. Maar daar houdt zij slechts €200 van over. Van €1.250 bruto houdt zij €200 netto over, als zij hard werkt, opleidingen volgt en ontzettend haar best doet. Dat motiveert niet. Ik vraag de minister: wie doet dat? Eigenlijk vraag ik het aan de staatssecretaris, want hij gaat zich bezighouden met het hervormen van het belastingstelsel. Wanneer gaat de staatssecretaris dit eindelijk eens aanpakken? Als werken moet lonen, moet meer werken zeker lonen. De marginale druk moet omlaag, linksom of rechtsom. Dit vereist een grondige hervorming van het belastingstelsel en het toeslagenstelsel. Wanneer wordt hier een begin mee gemaakt? Wat is daarvoor de planning?

Voorzitter. Ik kom tot een afronding. De problemen zijn groot. We hebben een huizen crisis, een asiel crisis, een stikstof crisis, een tekort op de arbeidsmarkt en noem maar op. Meer dan de helft van de Nederlandse huishoudens komt niet of nauwelijks rond. Wat is de visie van de minister op de toekomst, de economie, de financiële sector, de begroting en, nog veel belangrijker, de financiële gezondheid van de Nederlandse huishoudens?

Dank u wel.

De voorzitter:

Dank u wel. Een vraag nog van de heer Grinwis.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):

De heer Van Dijk begon net over de marginale druk. Dat is de extra euro belasting die je kwijt bent als je een extra euro verdient. Waarom hebben de heer Van Dijk en zijn PVV-fractie ermee ingestemd dat de marginale druk, de extra belasting die je moet betalen tussen modaal en anderhalf keer modaal, is toegenomen bij dit kabinet? Ze hebben een nieuw schijfje geïntroduceerd dat hoger is dan de oude schijf. Dat is 37,48%. De afbouw van het kindgebonden budget wordt steiler. Als je dus een hardwerkend gezin bent en je verdient anderhalf keer modaal, dan ga je gewoon meer belasting betalen over je extra verdiende euro's. Hoe kan de heer Van Dijk dat nou rechtvaardigen? Zullen we dat niet aanpassen met een simpel amendement, waarmee we het stelsel ook nog eens simpeler maken?

De heer **Tony van Dijk** (PVV):

De marginale druk in zijn algemeenheid is voor iedereen hier een graat in de keel, zoals ik al zei. Dit komt elk jaar terug. Nu gaan deze staatssecretaris en deze ministersploeg een begin maken om dat eindelijk eens een keer aan te pakken. Inderdaad, als je aan dat ene knopje draait, is dat net wat negatiever en dan gaat dat weer ten koste van iemand anders. Wij hebben met onze maatregelen de focus gelegd op het kindgebonden budget voor de groep tot modaal. Dat gaat dan misschien ten koste van iets, een paar euro of wat dan ook, voor de groep net boven modaal. Dat is de consequentie van het hele stelsel. Daarom moet het hele stelsel goed worden bekeken en hervormd. Het is namelijk gewoon heel raar wat er gebeurt. Dat motiveert niet om meer te werken. De heer Grinwis weet het zelf ook: willen we de arbeidsproductiviteit en de arbeidskrachte oplossen, dan zullen ook allemaal iets meer moeten gaan werken. Maar dan moet het wel lonen.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):

Dat is helder. Over dat laatste zijn we het eens. Maar het is wel jammer dat de mensen tussen modaal en anderhalf keer modaal toch een beetje de sjaak zijn bij dit kabinet.

Ik heb een ander punt. Dat betreft de aanleg van onze infrastructuur, van wegen. Ik ben benieuwd aan welke kant de heer Van Dijk staat. Is dat aan de kant van de heer Madlener die zegt: ik wil wegen aanleggen en desnoods vraag ik daar tol voor? Of is dat aan de kant van de heer Wilders die zegt: dat is een slecht idee en de PVV zal geen enkele vorm van tolheffing steunen?

De heer **Tony van Dijk** (PVV):

O, dat is niet mijn portefeuille. Moet ik nu partij gaan kiezen tussen Madlener en Wilders? Is dat als persoon of als PVV'er?

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):

De heer Van Dijk bevindt zich op glad ijs.

De heer **Tony van Dijk** (PVV):

Voor ik het weet, heb ik een motie van wantrouwen aan m'n broek hangen. Wij zijn nooit voorstander geweest van tolheffing. Wat dat betreft is de PVV-lijn: geen tolheffing.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):

Oké, point taken. Maar dan heb ik wel een vraag aan de heer Van Dijck. Zijn verkiezingsprogramma geldt volgens mij nog altijd, ook al heeft de PVV geen 76 zetels. In zijn verkiezingsprogramma staat: de PVV wil voor u meer wegen aanleggen. Dan pak ik het hoofdlijnenakkoord erbij, waarin staat: de zeventien gepauzeerde projecten moeten weer worden opgepakt. Er worden projecten met name genoemd: de A1 en de A30 bij Barneveld en de A67 bij Leenderheide en Geldrop. Er moeten nieuwe spoorlijnen worden aangelegd, met name in de regio. De Nedersaksenlijn wordt met name genoemd. De bereikbaarheid in het landelijk gebied moet worden verbeterd. Dat betekent ook: extra bussen. Dan pak ik de budgettaire bijlage erbij, en dan staat er nul komma nul. De heer Madlener heeft zich dat gerealiseerd. Hij zegt: ik moet meer wegen aanleggen van de PVV, dus dan maar met tol. Mijn vraag is: hoe gaat de heer Van Dijck deze woorden uit het hoofdlijnenakkoord, waar van alle vier de handtekening onder staat, waarmaken terwijl ze er budgettair nul komma nul bij hebben gelegd? Dat is toch eigenlijk knollen voor citroenen verkopen? Dat is toch tegen het Noorden zeggen: de Nedersaksenlijn, of de Lelylijn of wat dan ook, vinden wij in woord heel belangrijk, maar als het gaat om onze daden dan vinden we die totaal onbelangrijk? Dit is toch niet de manier om politiek te bedrijven?

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Voor infrastructuur ligt er heel veel geld op de plank. We krijgen het niet uitgegeven, maar er ligt in het MIRT elke keer een hoop geld beschikbaar. We hebben ook 2,5 miljard voor infrastructuur. Dat betreft nummer 64. Voor infrastructuur hebben we 500 miljoen per jaar gereserveerd. Er is dus geld. Het geld is niet het probleem. Het is een kwestie van doen en aan de slag gaan wat betreft infrastructuur. We kunnen niet alles tegelijk doen. Ook dat zijn grote projecten die tijd nodig hebben en die in volgende begrotingen terugkomen.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):

Ik zou de heer Van Dijck willen meegeven om richting de tweede termijn te broeden op een beter antwoord, want dit is echt een slecht antwoord. Er is wel degelijk een probleem met geld voor onze investeringen. En ja, er is ook een probleem met onze vergunningen en met stikstof. Dat klopt. Maar er is niet alleen dat probleem. Er is ook een probleem met geld. Alleen maar opschrijven dat je iets belangrijk vindt en er vervolgens niks voor reserveren: sorry, dat is knollen voor citroenen verkopen.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Zullen we de vraag doorspelen naar de minister van Financiën? Dat ben ik niet, namelijk.

De heer **Van Oostenbruggen** (NSC):

Ik hoorde u net een vlammend betoog erover houden dat werken moet lonen en daarbij ook heel duidelijk de koppeling maken met de marginale druk. Heb ik het goed begrepen dat de PVV het standpunt heeft dat de oplossing van

het probleem werken moet lonen vooral gelegen is in de marginale druk?

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Nee, dat heb ik niet gezegd. Ik heb gezegd: de marginale druk is het probleem, want die motiveert niet om extra te gaan werken. Als ik een uurtje extra werk, daar €10 voor krijg maar daarvan slechts €0,50 overhoud, dan ga ik dat uurtje extra niet werken. Dat is een beetje het probleem in Nederland. Er worden heel veel mensen verleid om wat extra te gaan wreken, maar als ze dan op het loonstrookje zien wat ze uiteindelijk overhouden, dan motiveert dat niet echt. Dat is de marginale druk en die moet geregeld worden. Maar als werken moet lonen, betekent dat natuurlijk ook dat je loon moet kloppen.

De heer **Van Oostenbruggen** (NSC):

Uiteraard, maar als Den Haag hebben wij natuurlijk het meeste invloed op die marginale druk, en dat is een graat in de keel van volgens mij zo ongeveer iedereen in deze Kamer. Het is een stelsel dat compleet ontwricht geraakt is in de afgelopen jaren. Maar goed, daarom mijn vraag. Bent u bereid om voor de toekomst met ons als Kamer afspraken te maken over een maximale marginale druk, dat we die gewoon gaan toetsen? In de trant van: als deze maatregel leidt tot een marginale druk van noem eens wat boven de 50%, dan moeten we dat misschien wel niet doen?

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Nou, maximale marginale druk ... Ik vind het een beetje te kort door de bocht om daar nu ... We weten allemaal dat het misgaat met die toeslagen en met dat hele belastingstelsel en het toeslagencircus en dat daarnaar gekeken wordt, dat het hervormd wordt en dat dit op een of andere manier moet leiden tot een lagere marginale druk. Daar zijn we het allemaal over eens. Maar of dat nu aan een plafond gekoppeld moet worden, kan ik nu niet overzien.

De heer **Van Oostenbruggen** (NSC):

Tegelijkertijd lijkt het mij wel goed dat wij als Kamer een beeld hebben met elkaar van wat we dan een gezonde marginale druk vinden. Goed beschouwd: we klagen erover dat het allemaal te hoog is. Dat doen wij ook zo meteen; dat zit ook in mijn tekst. In die zin kunnen we elkaar daar zeker vinden. Ik ben alleen wel heel erg op zoek naar wat we dan normaal vinden. Misschien heeft u daar een idee over, omdat het ook onderdeel was van uw tekst.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Wat gezond is en wat niet? Ik bedoel: ik lever 50% van mijn salaris in aan belastingen. De ene vindt dat prima en de andere vindt dat veel te veel. Dat is heel subjectief. Ik denk dat we het wel moeten zoeken in de richting van maximaal 50%, maar ik zou dat niet willen vastleggen. Als het 60% is, ben ik ook al blij, want nu is het af en toe 90% of 95% bij mensen.

De heer **Van Oostenbruggen** (NSC):

Het is ook geen amendement, hoor. Dank voor uw antwoord.

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):

Ik wil ook even doorgaan over die graat in de keel. Inderdaad, dat klopt voor heel de Kamer. We praten daar al heel lang heel veel over, en er liggen inmiddels heel veel rapporten om mee aan de slag te gaan. Alleen, er staat geen euro in de begroting om het belasting- en toeslagensysteem werkelijk aan te passen. Hoe gaan we dat dan doen? Gaan we weer heel veel met elkaar praten, misschien nog 25 onderzoeken doen, constateren dat het heel moeilijk is en het overlaten aan het volgende kabinet? Hoe kijkt meneer Van Dijk daarnaar?

De heer **Tony van Dijk** (PVV):

Ik ben het ermee eens: er zijn al heel veel onderzoeken gedaan. Ik heb die rapporten ook liggen over een nieuw stelsel en wat je allemaal zou kunnen doen. Volgens mij staat in het regeerprogram of in het hoofdlijnenakkoord dat er door dit kabinet een begin zou worden gemaakt aan het hervormen van het belastingstelsel en het toeslagenstelsel. Daar heb ik mijn hoop op gevestigd. Het enige wat ik in mijn tekst heb gezegd, is: ga aan de slag, begin daarmee en zorg dat we daar in ieder geval stappen in maken deze keer. Want inderdaad, het vorige kabinet, waar het CDA in zat, heeft dat ook beloofd, maar het is niet gebeurd.

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):

Dan ga ik er ook van uit dat dit kabinet, zodra het hiermee aan de slag gaat — nu staan de woorden op papier, alleen staat daar geen budget bij — op een gegeven moment gaat zeggen: wij kunnen dit en dat doen, maar daar hebben wij tigg miljard voor nodig. Dan gaat de PVV daar natuurlijk in mee.

De heer **Tony van Dijk** (PVV):

Dat ligt aan wat er dan voorligt. Ik vind het heel belangrijk dat in ieder geval iets gebeurt aan die marginale druk en dat rondpompen van geld met die toeslagen. Iedereen is het erover eens dat dit tot een einde moet komen. Als dat dan geld kost, dan bekijken we dat te zijner tijd. Maar dat er iets moet gebeuren, dat vond het vorige kabinet al, waar het CDA in zat, en dat vindt dit kabinet nog steeds.

De heer **Dassen** (Volt):

Ik heb het idee dat het kabinet niet zo heel veel vaart maakt met een ander toeslagenstelsel en dat er voornamelijk nog gesprekken gevoerd gaan worden. Maar ik ben blij om te horen dat de heer Van Dijk in ieder geval alle rapporten gelezen heeft. Ik ben dan ook benieuwd wat precies de visie van de PVV is op het toeslagenstelsel. Er zijn op een gegeven moment achttien alternatieven geschetst. Welke richting kiest de PVV en wat zijn dan de voornaamste redenen om voor die richting te kiezen? Gaat het om complexiteit verminderen of gelddruk verminderen? Wat kiest de PVV?

De heer **Tony van Dijk** (PVV):

De belangrijkste reden is dat we in ieder geval die marginale druk — dat is gewoon een heel pervers iets in het huidige systeem — willen verlichten voor de mensen, zodat het loont om een uurtje extra te werken. Dat is de belangrijkste doelstelling. Dat is de uitkomst die het moet hebben. Maar het is een heel lastig vraagstuk. Daarom wilde niemand zijn vingers eraan branden, het vorige kabinet niet en de kabi-

netten daarvoor ook niet. Het was gewoon een te ingewikkeld vraagstuk. Als je aan de ene knop draait, benadeelt je de ene groep en andersom. Daarmee wil ik aangeven dat het een heel lastig vraagstuk is. Maar ik hoop dat we daadkrachtig genoeg zijn met deze club om te zeggen: nu gaan we het aanpakken en nu gaan we stappen zetten. Ik wil graag meedenken en ik neem aan dat de hele Kamer dat wil.

De heer **Dassen** (Volt):

Zeker, ik denk dat de hele Kamer hierover wil meedenken. Sommige partijen hebben ook hele duidelijke keuzes gemaakt in hun doorrekening om te laten zien waar ze heen willen met het toeslagensysteem. Wij als Volt hebben gezegd: we willen ervan af. We willen af van alle toeslagen en heffingskortingen. We willen simpelweg naar een basistoelage voor iedereen. Dat is de keuze die wij maken. Ik hoor van de PVV nog niet welke keuze zij hierin maken. Welke richting zou het op moeten gaan? Ik hoor nog een beetje een abstract verhaal en niet de stappen die we daadwerkelijk moeten zetten. Dat ik volgens mij waar we nu beland zijn.

De heer **Tony van Dijk** (PVV):

Dat klopt. Wij hebben nog geen keuze gemaakt. Ik heb het verkiezingsprogramma van Volt nog eens even nagekeken; zelfs daar had ik nog tijd voor. Daarmee gaan de lasten voor gezinnen met 73 miljard omhoog. Ik weet niet of dat het gevolg is van een ander belastingstelsel, maar dat zou in ieder geval niet onze keuze zijn.

De heer **Dassen** (Volt):

Voorzitter, mag ik hier misschien een persoonlijk feit maken? Nee, ik mag hier trouwens gewoon op reageren, toch? Dit is selectief kijken naar onze doorrekeningen. Wij hebben inderdaad alle toeslagen, heffingskortingen, werkgevers- en werknemerspremies eruit gehaald. We hebben een heel nieuw systeem neergelegd, waarin juist alle mensen erop vooruitgaan met een basistoelage. Samen met de ChristenUnie waren wij de enigen die het durfden. Het CPB zei tegen ons: beseffen jullie wel wat jullie doen, want wij weten eigenlijk niet of ons systeem waarmee wij dit berekenen dat op een goede manier aankan. Daar kwamen vervolgens inderdaad hele rare staatjes uit. Het ging precies zoals de heer Van Dijk zei: het leek net alsof de bedrijven er heel erg goed op vooruitgingen en heel veel gezinnen erop achteruitgingen in Nederland. Dat was precies hetgeen wij wilden aantonen, namelijk: wij willen een ander systeem en wij laten zien dat dat kan. Dat is precies de keuze die wij met Volt durfden te maken. Het oude systeem werkt niet, dus we moeten naar een nieuw systeem. Het CPB was nog niet in staat dat door te rekenen en dan krijg je deze staatjes.

De **voorzitter**:

Heeft u ook een vraag?

De heer **Dassen** (Volt):

Nee, maar ik wilde hier toch wel even op reageren. De heer Van Dijk gooit mij een getal voor de voeten waarvan hij weet — ik zie hem staan glunderen — dat dat niet helemaal een juiste weergave van de feiten is.

De voorzitter:
Oké. We zijn eruit.

De heer Tony van Dijk (PVV):
Ik ben in ieder geval blij dat u dankzij mijn opmerking de kans heeft gehad om dat hier even recht te zetten.

De voorzitter:
Zo zijn we dan ook wel weer. We gaan luisteren naar de heer Vijlbrief van de fractie van D66. Na de heer Vijlbrief ga ik schorsen voor de lunch.

De heer Vijlbrief (D66):
Dit zijn mijn eerste Algemene Financiële Beschouwingen als lid van de Kamer. Dit is een bijzonder moment. Dit is de hoogmis van de overheidsfinanciën. Het is ook een bijzonder moment voor minister Heinen en staatssecretarissen IJssing en Achahbar, die ik allemaal veel succes wens in hun functie.

Voorzitter, ik weet dat u van gedichten houdt. Het is vandaag het begin van de Kinderboekenweek. Daarom begin ik met een kleine fabel over de krekels en de mier. Er waren eens een krekels en een mier. Terwijl de krekels de hele nacht tsjirpt zolang het zomer is, werkt de mier hard door. Maar als de vrieskou komt, houdt de krekels op. Er is geen larfje of sprietje meer; droef schudt hij zijn kop. Doorkoud en hongerig kruipt hij naar het warme mierennest. "Ach, jufvrouw mier, geef alsjeblieft wat eten voor de rest van deze barre winter. Ik betaal met rente terug." De fabel gaat nog veel verder, maar de mier zegt natuurlijk: nee, dans maar; misschien krijg je het daar warm van. Ik wil vandaag kijken naar de schatkist door de ogen van onze kinderen en kleinkinderen. Is deze minister van Financiën een mier of een krekels die zich voordoet als een mier? Let hij op de toekomst of kijkt hij alleen naar het nu?

Voorzitter. De minister van Financiën zijn, is een grote verantwoordelijkheid. Je bent verantwoordelijk voor het verdelen van de welvaart, nu en in de toekomst. Ik wens minister Heinen daarbij alle wijsheid en zorgvuldigheid toe. De verhoudingen tussen generaties in ons land staan onder druk. Ik zie jongeren en starters die geen huis kunnen vinden. Voor de verpleegkundige, politieagent en treinmachinist loont extra werken te weinig; het ging er net al even over. Kinderen maken zich zorgen om hun ouders als ze de wachtlijsten in de zorg zien. Opa's en oma's kijken naar het klimaat en het extreme weer en vragen zich af: wat voor wereld geef ik eigenlijk door aan mijn kinderen en kleinkinderen? Dat geldt ook voor onze schatkist. Voor D66 staat voorop: hou de uitgaven onder controle om toekomstige generaties niet met hogere belastingen op te zadelen en om onze kinderen en kleinkinderen niet op achterstand te plaatsen, maar juist de ruimte te geven die we zelf ook hadden. Dat bereik je niet als je een klimaatschuld achterlaat, of een grijze economie, of de geopolitieke schuld dat je te weinig investeerde in Defensie, of een slechte concurrentiepositie omdat je grote bezuinigingen doorvoert op onderwijs, wetenschap en innovatie.

Dit kabinet lijkt niet het goede te doen. Projecties voor tekorten en schuld laten zien dat de openbare financiën ontsporen in de komende decennia en dat problemen vooruitgeschoven worden. Mijn eerste vraag aan de

minister: is hij het ermee eens dat onze welvaartsgroei op het spel staat door de bezuinigingen op onderwijs en wetenschap? De directeur van het CPB zegt hierover: wereldwijd onderzoek laat een verband zien tussen onderwijsinvesteringen en welvaartsgroei. Waarom dan toch zo'n historische bezuiniging? Kan de minister nog eens precies toelichten waarom de coalitie een risico neemt met de toekomst van ons land als alle experts zeggen dat dat onverantwoord is?

Voorzitter. Ik waarschuw dit kabinet voor verkeerde, kortzichtige keuzes. Mijn inspiratiebron voor het woord "kortzichtigheid" was een stuk uit het lijfblad van D66, Elsevier Weekblad, over waarom het kabinet-Schoof kortzichtig is. De minister van Financiën put zich eigenlijk uit door te zeggen dat hij steeds streng is. Dat geloof ik ook. Ik ken hem. Dat meent hij. Maar voorlopig is hij toch vooral een verstokte roker die er nog eentje neemt en zegt: morgen ga ik echt stoppen. Want die begroting voor 2025 is helemaal niet streng. Er wordt per saldo 8 miljard extra in de economie gepompt. En die is al oververhit. De voorgenoemen bezuinigingen zijn niet hard. En dan ben ik aardig. Alle economen, de Raad van State en experts zeggen het: bij een vlaagje tegenwind vliegen we van de weg, buiten de vangrail, tegen een boom. Maar ik mis dus de verbinding tussen de generaties in ons land en de plannen van het kabinet. Ik ga hier drie dingen noemen over de macrocijfers.

Eén. Ik benoem toch nog maar een keer de bezuinigingen op onderwijs en wetenschap. Maar ik wil ook andere bezuinigingen nog een keer noemen. We bezuinigen op preventiebeleid, dat ervoor moet zorgen dat mensen niet ziek worden. Het klimaatbeleid wordt afgezwakt. Het transitiefonds wordt leeggehaald, terwijl de BBB in het kabinet zit. Ik begrijp er niets van. Ik begrijp vooral niets van de verlaging van het eigen risico. Dat is een voorbeeld van populistisch beleid, dat tegen alle principes van verstandig omgaan met belastinggelden ingaat. Ik citeer Elsevier Weekblad dan nog maar een keer. "Het kabinet-Schoof halveert het eigen risico van de zorgverzekering naar €165 per jaar. Hoe minder je zelf betaalt, hoe minder er een rem bestaat op de zorguitgaven en hoe hoger de collectieve rekening, die, linksom of rechtsom, bij Nederlanders terechtkomt."

Dan het tweede voorbeeld: personeelstekorten. Ik vind dat het kabinet te weinig doet aan een probleem dat miljoenen mensen raakt. Er zijn wachtlijsten bij ziekenhuizen. Er staan te weinig leraren voor de klas. Er is geen aannemer om je huis te verbouwen. De werkenden gaan er in Nederland in de koopkrachtplaatjes niet veel op vooruit. We hebben het er al over gehad: in de augustusronde zijn ze er zelfs op achteruitgegaan. Maar ik maak me zorgen over het principe. Het kabinet kiest ervoor om de koopkrachtenvelop in te faseren. In gewoon Nederlands: ze doen er een greep uit. Waarom hebben we dat eigenlijk gedaan? Je wilt toch juist dat mensen meer overhouden?

Dan het derde voorbeeld: die rare btw-verhoging. In het interview heb ik daarvoor het woord "bijziend" gebruikt. Ik begrijp daar eigenlijk helemaal niks van. Het is een btw-verhoging op gezondheid via de sport, op leren via boeken en journalistiek en op ontspanning via een dagje uit, festivals en concerten. Ik hoef het allemaal niet te zeggen, u weet het allemaal. Er is geen impactanalyse gemaakt. Dat noemen wij al jaren "beleid dat tast". Ieder kabinet heeft

wel zo'n uitglijder in zijn plannen staan. Niemand had het in zijn verkiezingsprogramma en geen Nederlander wil het, maar toch staat het er opeens. Ik zou zeggen, doe het niet.

Doet het kabinet ook goede dingen? Ja. Wat ik goed vind aan het kabinet, is dat het geen nieuwe belastingverhoging voor bedrijven invoert. Dat juich ik toe, maar ik ga er wel iets bij zeggen: wel graag met oog voor nuance. Er zijn echt nog wel plekken waar belasting wordt ontweken. Daarom mijn vraag aan het kabinet of er een actueel overzicht kan komen van mogelijkheden tot bestrijding van belastingontwijking en -ontduiking. Specifiek aan de staatssecretaris van Financiën: bent u bereid om een serieuze impactanalyse uit te voeren van de btw-maatregelen die nu worden genomen om de enorme gevolgen hiervan voor ondernemers en de portemonnee van mensen in beeld te brengen? Wilt u alstublieft niet besturen op de tast?

Voorzitter. Het verbond tussen generaties, tussen mijn generatie, die van mijn ouders en die van onze kinderen en kleinkinderen valt in mijn ogen vooralsnog niet goed uit. Kunnen onze kinderen en kleinkinderen straks nog hun dromen nastreven of hebben wij de poet opgemaakt? Maakt de politiek nu goede keuzes? D66 maakt drie andere keuzes dan dit kabinet. Wij vinden dat je niet moet bezuinigen op onderwijs en wetenschap. Mijn partijleider Jetten heeft daartoe moties ingediend tijdens de APB die wij zullen omzetten in amendementen. Ten tweede vinden wij dat je niet via de btw moet bezuinigen op cultuur, journalistiek, boeken en sport, maatregelen waarvan ik begrijp dat eigenlijk niemand binnen de coalitie ze wil. Ten derde. We hadden het er net al even over: laat werken echt lonen voor gewone Nederlanders. D66 heeft een voorstel om de lasten voor werkenden te verlagen. Ik hoop dat dat op steun kan rekenen.

Voorzitter. Ik heb nog een laatste punt voordat ik ga afronden. De Jettengelden voor politieke partijen lopen na 2025 af. Ik zal met een voorstel komen om die te continueren, want politieke partijen zijn tenslotte de pilaar waarop onze democratie steunt.

Ik begon met een fabel: is onze minister een krekel of een mier? De begroting is macro-economisch wankel en het kabinet moet zich meer op de toekomst richten. D66 is het oneens met een aantal keuzes die worden gemaakt. We zetten daar vandaag wat redelijke alternatieven tegenover. We wachten de antwoorden van het kabinet met belangstelling af. De tussentijdse conclusie, voordat de minister heeft geantwoord, is: een krekel.

De (algemene) beraadslaging wordt geschorst.

De voorzitter:

Ik schors tot 12.45 uur voor de lunch.

De vergadering wordt van 12.08 uur tot 12.45 uur geschorst.